

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Är skolan brottsförebyggande?

– en explorativ studie
om samverkan kring ungdomskriminalitet i skolan.

Av
Helene Carlsson/Marie Aregius

Religion/skapande verksamhet,
LAU350

Handledare: Daniel Seldén

Rapportnummer: VT07-2480-09

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng/ 61-80 poäng

Titel: Är skolan brottsförebyggande? – en explorativ studie om samverkan kring ungdomskriminalitet i skolan.

Författare: Helene Carlsson och Marie Aregius

Termin och år: VT- 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Daniel Seldén

Examinator: Håkan Thörn

Rapportnummer: VT07-2480-09

Nyckelord: samverkan, brottsförebyggare, lärare

Vi kommer att på ett explorativt sätt beskriva hur skolans ledning, lärare och polis samverkar i sina insatser rörande brottslighet i skolan och de faktorer som de berörda parterna anser ha betydelse för att människor utvecklar ett brottsligt beteende. Studien har även syftet att undersöka om rektorer och lärare identifierar sig med den brottsförebyggande rollen och vad det i sådana fall kan innebära.

Våra frågeställningar är:

- Hur upplevs samverkan mellan skolledning, lärare och polis ?
- Ser rektorer och lärare sig som brottsförebyggare och hur påverkas deras yrkesroll av detta?
- Vilka erfarenheter har rektorer och lärare av att anmäla brott?

Denna explorativa studie bygger på kvalitativa intervjuer med sammanlagt åtta personer inom skolan och polis. Som teoretisk bakgrund redogör vi för Travis Hirschis teori om kontroll genom sociala- band och stämplingsteori samt övrig forskning som vi har hittat inom detta ämne varav Jerzy Sarneckis bok *Skolan och brottsligheten* (1987) är betydelsefull.

Resultatet visar att både rektorer, lärare samt poliser skulle vilja ha en samverkan eller utöka den de redan har. Alla ser sig som brottsförebyggare och ser egentligen inga problem med detta utom att eleverna kanske inte anförtror sig till skolans personal om de blir medvetna om denna roll. Alla anser att skolan ska spegla samhället i övrigt och att därför anmäla på ett tidigt stadium bara kan vara en fördel då man kan fånga upp elever som har hamnat i brottsliga banor. Att även uppmärksamma skolk och att försöka engagera föräldrar mer i skolan står väldigt högt på skolornas prioriteringslista som brottsförebyggande arbete.

Läraryrket har många olika roller, även en som brottsförebyggare. Detta är tydligt då man läser läroplanen och detta nämner även de lärare som vi har intervjuat. Detta har en betydelse för läraryrket då man inte längre kan räkna med att undervisa i sitt ämne utan också fungera i andra roller kring verksamheten i skolan.

Innehåll

<i>Innehåll</i>	<i>1</i>
<i>Förord</i>	<i>5</i>
<i>Inledning</i>	<i>6</i>
Ungdomsbrottslighet	7
Polisens ansvar gällande personer under 15 år	7
<i>Syfte</i>	<i>8</i>
Frågeställningar	8
<i>Teori och tidigare forskning</i>	<i>9</i>
Teorin om kontroll genom sociala band	9
Stämplingsteori	10
Skolan som brottsförebyggare	10
Föräldrarnas betydelse för att motverka ett brottsligt beteende	11
Skolkulturens betydelse för kriminallitet	12
<i>Metod</i>	<i>14</i>
Vetenskapssyn	14
Förförståelse	14
Kvalitativa intervjuer	15
Genomförandet	15
Material och urval	16
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	17
Etik	17
Metodproblem och kritik mot den egna studien	18
Avgränsning	19
Tidigt skede/stadium	19
Fakta om skolorna	19
Skola A	19
Skola B	19
<i>Resultatredovisning</i>	<i>21</i>
Skola A	21
Rektor	21
Lärare	23
Sammanfattning skola A	24
Skola B	25
Rektor	25
Lärare	26
Sammanfattning skola B	28

Polis	28
Polis skola A	28
Polis skola B	28
Sammanfattning polis	29
Jämförandet av resultat	30
<i>Hur ser samverkan ut mellan skolläda, lärare, polis och föräldrar?</i>	30
<i>Ser rektorer och lärare sig som brottsförebyggare och vilka konsekvenser kan detta i så fall innebära?</i>	31
<i>Vilka kan effekterna bli av att skolan anmäler brott?</i>	31
Analys av resultat	32
Den brottsförebyggande rollen	32
Brottsanmälan	33
Samverkan skola och polis	33
Kritik mot samarbetet	34
Samverkan föräldrar och skola	34
Kritik mot studiens resultat	35
Slutdiskussion	36
Sammanfattning	40
Fortsatta studier	41

Förord

Denna uppsats kom till under ett mycket gott samarbete med många och långa diskussioner. Syftet och frågeställningarna har tillkommit genom samråd. Det skrivna ordet har kommit till både genom enskilda stunder framför datorn men också genom gemensamt arbete. Denna studie har varit mycket intressant att genomföra och vi känner att detta är ett ämne som man hade kunnat utvidga till att omfatta en betydligt större studie.

Inledning

Vårt intresse för detta ämnesområde bottnar i den mediala uppmärksamhet som problemtygda skolor fått det senaste året. Efter att vi började föra en diskussion om detta ämnesområde har vi uppmärksammat att det förekommer en aktiv debatt i massmedia om de problem som ungdomskriminaliteten ställer till och hur man ska kunna stävja denna. I en artikel i *GP* den 10/12 2006 står det att enligt polis och åklagare är problemen med ungdomsbrottslighet akut. Klimatet har blivit allt hårdare och respekten för myndigheten och uniformen finns inte längre.

Skolan är den institution som näst efter familjen har störst inflytande över barn och ungdomars liv eftersom de tillbringar så gott som hälften av årets alla dagar där, det bör betyda att skolan spelar en central roll i ungdomars sociala och intellektuella utveckling. Skolans fostrande roll anses vara viktig för att förhindra framtida kriminalitet. Under våra diskussioner väcktes frågor som vilken roll skolan och dess personal har för att förhindra brottslighet och hur de samverkar med andra samhällsinstitutioner som t.ex. polis och familj. Vissa skolor förefaller vara mer problemtygda än andra och frågan är hur stor betydelse som skolkultur, upptagningsområde eller aktiva åtgärder mot brottslighet som till exempel motverkandet av skolk, har för att minska risken för brottsligt beteende. Man förknippar sällan skolan med att vara brottsförebyggande utan snarare ett ställe där man lär och växer.

Under senare tid har även ungdomskriminalitet väckt ett politiskt intresse. Det kan ses som en politisk fråga då Alliansens justitieminister, Beatrice Ask, menar i brottsförebyggande rådets tidsskrift *Apropå*, nr 1, 2007, att de långsiktiga målen för det brottsförebyggande arbetet ska inkludera tidigare insatser från flera instanser såsom barnavårdscentraler och skolor för att stärka föräldrar i sin fostran av barnen. Hon tar även upp en nolltolerans av mängdbrott och vikten av tidiga ingripanden som en tydlig signal av att brott är fel. Tittar man på regeringsförklaringen återkommer vikten av effektiva brottsförebyggande insatser i ett tidigt skede. Huvudregeln ska vara att alla brott utreds oavsett gärningsmannens ålder. (*Regeringsförklaringen*, 2006)

Det som är intressant att diskutera är om det finns fördelar eller nackdelar med att kalla skolan för en brottsförebyggande instans. Det står i läroplanen att:

Alla som jobbar i skolan skall

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och
- visa respekt för den enskilde individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren skall

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen och

- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete. (*Lärarens handbok*, 2001, sid 14)

Citatet är plockat från läroplanen och skulle kunna tolkas som grunden i ett brottsförebyggande arbete. Frågan är om skolan enbart i sig själv är brottsförebyggande eller om det behövs lyftas fram för att ha en effekt.

Det är tydligt att åldern inte ska spela någon roll, vilket kan ha stor betydelse för hur skolan ska hantera brottsliga handlingar som sker inom verksamheten. Hur hanterar då skolan det som står i de yrkesetiska principerna där lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa. (*Lärarens handbok*, 2001) Det ska bli intressant att studera om det i verkligheten kan finnas en konflikt mellan att anmäla brott tidigt och de yrkesetiska principerna.

När vi började undersöka vad som har skrivits inom ämnet fann vi att mycket av litteraturen var äldre. Vi kunde inte finna någon litteratur som var skriven på 2000-talet. Vi anser därmed att vår studie är väl motiverad och aktuell med tanke på den bild som media ger av skolan i dag.

Ungdomsbrottslighet

Det kan vara lämpligt att redogöra för vad vi menar med brott då det är ett centralt begrepp i uppsatsen. Ordet brott har med brytandet mot regler att göra. De handlingar som är belagda med straff kan juridiskt betraktas som brott. Inga personer under 15 år kan dömas för brott hur grovt brottet än är med följden fängelsestraff. Enligt den svenska lagstiftningen ska alla handlingar trots att de begås av personer under 15 år räknas som brottsliga om de är belagda med straff för personer över 15 år (Sarnecki 1987 sid.12-16).

Polisens ansvar gällande personer under 15 år

Det kan vara av vikt att förtydliga inledningsvis vilka bestämmelser som gäller för polisen när man har att göra med ungdomar som är under 15 år då de inte är straffmyndiga, vilket kan ha betydelse för om skolorna väljer att anmäla brottsliga handlingar eller inte. En utredning rörande brott får inledas om personen är under 15 år under förutsättning att:

1. den kan ha betydelse för att avgöra socialtjänstens insatser med avseende på den unge,
2. om det behövs för att klarlägga om någon över 15 år har tagit del av brottet,
3. om det behövs för att efterforska gods som har åtkommit genom brottet, eller
4. om det annars är av särskild vikt att en utredning äger rum.

Är personen ifråga under 12 år får enbart undersökning äga rum om det finns synnerliga skäl. Socialtjänsten ska genast underrättas om en utredning har inletts. (Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, paragraf 31 och 34 under rubrik Brotts begångna av den som inte har fyllt femton år i Sveriges Rikes Lag)

Syfte

Vi kommer att på ett explorativt sätt beskriva hur skolans ledning, lärare och polis samverkar i sina insatser rörande brottslighet i skolan och de faktorer som de berörda parterna anser ha betydelse för att människor utvecklar ett brottsligt beteende. Studien har även syftet att undersöka om rektorer och lärare identifierar sig med den brottsförebyggande rollen och vad det i sådana fall kan innebära.

Frågeställningar

- Hur upplevs samverkan mellan skolledning, lärare och polis ?
- Ser rektorer och lärare sig som brottsförebyggare och hur påverkas deras yrkesroll av detta?
- Vilka erfarenheter har rektorer och lärare av att anmäla brott?

Teori och tidigare forskning

Teorin om kontroll genom sociala band

1969 presenterade Travis Hirschi en teori som tar upp människans sociala band och vilka faktorer som hindrar henne från att begå brott. Teorin har kommit att bli en av de dominerande teorierna inom både kriminologin och forskningen av brottslighet bland yngre. Förklaringen till varför vissa individer begår fler brott än andra ligger, menar han, i grunden av den sociala kontroll som individen är utsatt för. Om kontrollen är liten ger det möjlighet för individen att själv bestämma om hon ska begå en brottslig handling eller inte. En bristande social kontroll utgör således en faktor som ökar sannolikheten för, men inte alltid behöver leda till ett brottsligt beteende. Hirschi menar att de kontrollerande krafterna består av individens anknytning till samhället och skadas dessa är risken för brottslighet större.

Hirschi använder sig av fyra begrepp för att beskriva samhällsanknytningen: "Attachment", vilket kan beskrivas som vilken grad av tillgivenhet som man hyser i relationer och känsligheten för andra åsikter. "Commitment", kan beskrivas som de frivilliga åtagandena för att nå framgång i samhället. "Involvement", som innebär individers aktivitet i konventionella aktiviteter som leder till att de helt enkelt inte har tid att begå brott. Det sista begreppet är "belief" med vilket han menar att människors övertygelse om giltigheten i samhällets lagar och normer skiljer sig åt. Det är lättare att bryta mot samhällets lagar om man inte känner någon respekt mot dem. Om en individ investerar i utbildning, karriär och har varma och nära relationer till personer i sin omgivning, liksom hon deltar i fritidsaktiviteter och är övertygad om att samhällets regler är riktiga, så har det en preventiv effekt på brottsligt beteende. Det kan även förklaras som att om man har mycket att förlora är benägenheten mindre att bryta mot lagen än om man inte har något att förlora.

"Attachment" till föräldrarna ses som en mycket viktig social anknytning och kan förmodas föregå de andra sociala anknytningarna. Det kan beskrivas som hur känslig den unge är för sina föräldrars åsikter och bryr sig om deras förväntningar och önskningar. Vid sidan om den sociala anknytningen till föräldrarna ses anknytningen till skola och kamrater som viktiga kontrollerande faktorer.

Det som framkommer som det mest säregna i teorin är att även den sociala anknytningen till brottsliga föräldrar och kamrater räknas som brottsdämpande. Teorin bygger på att respekten för samhällets lagar och normer grundläggs genom respekten för andra människor vilket innebär att yngre som hyser respekt och varma känslor för andra personer antas vara mindre brottsbenägna. Hirschi har funnit stöd för sin teori genom vetenskapliga undersökningar men det är två punkter som han har fått modifiera, vilket den ena är underskattandet av inflytandet av brottsliga kamrater och det andra är överskattandet av betydelsen av engagemang i konventionella aktiviteter. Teorin har genererat en mängd empiriska undersökningar även av andra forskare vars resultat i huvudsak stöder teorin (Ring 1999 sid.11-15).

Trots detta har det framförts kritik mot teorin. En del av kritiken som har framförts tar upp att Hirschi inte definierar och problematiserar "det konventionella" på ett tillfredställande sätt. Det finns en risk med att sätta samman laglydnad med konventionalitet då det kan resultera i att du anses som kriminell om du inte är konventionell. Det leder också till oklarheter då man ska tolka sambandet mellan brottslighet och engagemang i konventionella aktiviteter. Kritiken

tar också upp att Hirschi inte ger en tillräcklig beskrivning av vad social kontroll verkligen är och att hans fyra huvudbegrepp inte kan ses som synonyma med social kontroll. Kritik har framförts mot att teorin inte ger en förklaring till hur starka sociala band skapas och hur förändringar i de sociala banden både sker och medvetet låter sig påverkas (Ring 1999 sid.15-17).

Stämplingsteori

En intressant teori att ta upp i samband med ungdomsbrottslighet är stämplingsteorin. Den innebär kortfattat att om man definierar en person som avvikare blir personen det. En person är inte från början en avvikare utan kan bli det om han utsätts länge och konsekvent för trycket att bli det. Personen utför handlingar som han känner att andra kan förvänta sig att han ska göra. Avvikelsen ses av stämplingsteoretikerna som en process där individen från början inte avviker men gradvis blir en avvikare. Processen slutar med att individen både ses av andra och sig själv som en avvikare. Enligt denna teori är avvikande beteende socialt konstruerade. Det avvikande beteendet skapas av dem som innehar makten, bestämmer regler och sedan tillämpar dem på en annan grupp. De avvikande personerna har ofta en positiv uppfattning av sin avvikelse och kan umgås i grupper där avvikelsen har en positiv betydelse. Detta kan vara del i en förklaring varför olika sanktioner mot det avvikande beteendet har liten verkan (Angelöw, Jonsson, 2000 sid.157-158).

Johannes Knutsson fick i uppdrag av BRÅ: s vetenskapliga grupp under 1970-talet att granska hur väl underbyggd stämplingsteorin var. Han fann att den var dåligt underbyggd gällande flera faktorer. Knutsson kunde inte finna några direkta och entydiga resultat gällande stämplingsteorins effekter. De tycks vara så att för en del grupper spelar stämplingen ingen roll och för andra grupper sker en påverkan. Han använde sig av återfallsstatistik där man kunde förvänta sig att de som blev dömda till fängelse i större grad skulle återfalla till ett brottsligt beteende. Resultatet visade att fängelse inte ledde till en högre grad av återfall (Knutsson i *Brottsförebyggande arbete i skolan* 1989).

Skolan som brottsförebyggare

Med brottsförebyggande arbete menar vi det arbete som syftar till att förebygga brott. När vi har frågat om de intervjuade ser sig som brottsförebyggare menar vi om de genom sitt yrke ser sig som en person som kan motverka brottsliga handlingar. Det går att föra en diskussion om vad i det pedagogiska arbetet som kan vara brottsförebyggande men i detta arbete fokuserar vi framförallt på samverkan och konkreta åtgärder.

Jerzy Sarneckis bok *Skolan och brottsligheten* (1987) riktar sig speciellt till personer som jobbar inom skolan. Det innebär att bokens syfte är att försöka se ungdomsbrottsligheten utifrån skolans perspektiv vilket gör att den är mycket relevant i förhållande till vår studie. Jerzy Sarnecki är fil.dr, docent i kriminologi och byråchef vid brottsförebyggande rådet. Ett av bokens huvudbudskap är att föräldrarna är de som har den största rollen som brottsförebyggare men genom de samhällsförändringar som har skett det senaste seklet har skolan tagit över flera uppgifter som föräldrar tidigare har haft. Skolan är enligt Sarnecki det starkaste instrument som vi har i samhället för att forma en människas liv. Utländska forskningsresultat har visat att det finns stora skillnader mellan olika skolor gällande brottslighet, vilket delvis kan bero på skolornas upptagningsområden som är olika socialt belastade. Men det som är intressant är att skolklimatet i skolan ges stor betydelse för

brottsförebyggandet bland ungdomar. Skolklimatet beskrivs som förhållandet mellan lärare och elever, lärarnas förmåga att förmedla det vuxna samhällets normer och värderingar, den sociala kontrollen som skolan har över eleven både i skolan men också utanför. Kunskapssynen och vilken betydelse den kunskap har som skolan förmedlar anges också ha betydelse (sid.10-11).

Sarnecki anser att skolan spelar en betydelsefull roll i att generellt kunna öka föräldrarnas ansvar för sina barn då det är den samhällsinstitution som alla föräldrar kan komma i kontakt med. Skolpersonalen är fortfarande för många föräldrar en auktoritet som de lyssnar på när det gäller frågor om barn. Sarnecki tycker att skolan ska i betydligt större utsträckning engagera sig och diskutera med föräldrar barnens beteende utanför skolan. Han ger förslag på att föräldraträffar i skolan kan ha den funktionen, däremot menar han inte att det är lärarnas roll att säga åt föräldrarna vad de ska göra och vilka regler som bör gälla (sid.180-181). På det individuella planet är kanske den viktigaste uppgiften för skolan att tidigt identifiera vilka förutsättningar som elever kan tänkas ha i framtiden. Sarneckis studier och samtal med berörda personer visar att skolan sällan delar med sig av sin kunskap av elever som ligger i riskzonen då man föredrar att försöka lösa problemen inom ramen för den egna verksamheten. Sarnecki anser att detta är en felaktig strategi då problemen ökar ju äldre ungdomarna blir och sannolikheten för att åtgärderna ska lyckas minskar. Det finns flera olika anledningar till varför skolan inte tar kontakt med sociala myndigheter eller polis på ett tidigt stadium då man är rädd för att utpeka speciella elever. Man tror också att den egna organisationen med skolkuratorer och elevhälsoteam ska kunna lösa problemen. Många skolor anser också att de enbart ansvarar för själva inläringen (sid.185).

Sarneckis bok är mycket intressant i förhållande till vår undersökning då vi hoppas kunna belysa om det finns en medvetenhet om den betydelse man har som lärare att tidigt kunna motverka kriminalitet bland ungdomar. Skolornas ovilja, enligt Sarnecki, att släppa iväg ärenden rörande brottslighet i ett tidigt stadium är intressant ur flera synvinklar. Sarnecki ger några orsaker till varför skolan väljer att handla på detta sätt. Vi hoppas att resultatet av vår studie ska kunna ge en fingervisning om hur det ser ut i dag. Sarnecki har intentionen med boken att försöka se problemen med ungdomsbrottsligheten ur skolans synvinkel. Ska man kritiskt granska detta försök är det snarare så att boken framförallt vänder sig till skolpersonal med förklaringar och råd men det framkommer inte på ett tydligt sätt att den försöker se problematiken ur skolans synvinkel.

Föräldrarnas betydelse för att motverka ett brottsligt beteende

Peter Lindströms avhandling, *School and Delinquency in a Contextual Perspective* (1993), i sociologi undersöker om sociala problem, ungdomsbrottslighet, användandet av droger och problem relaterade till skolan är påverkad av den sociala kontexten i skolan när man har tagit i beräkning de individuella karaktärsdragen. Avhandlingen ingår i en större studie som kallas för Stockholms Projektet. Lindström har använt sig av ett frågeformulär som har besvarats av 800 elever i åtta högstadieskolor. Huvudslutsatsen är att föräldrarnas engagemang både på individuell nivå men också på den sammanlagda skolnivån är mycket viktig för att skapa det sociala kapital som kan motverka ungdomar från att delta i brottslig verksamhet. Åtgärdsprogram för att motverka ungdomsbrottslighet bör därmed bygga på en samverkan mellan familjen och skolan för att få så effektiva resultat som möjligt.

Avhandlingen, *Hem och Skola, Kamrater och Brott* (1999) i kriminologi, är skriven av Jonas Ring. Rings huvudfråga är ”i vilken grad brottsligt beteende är kopplat till individens situation

med avseende på relationer till familj, skola och kamrater” (sid.7). Dessa tre fält är de som mer eller mindre alla västerländska ungdomar kommer att möta och de förmodas ha betydelse för individens fortsatta liv. Frågan som tas upp i förhållande till skolan är vilken grad som skoltrivsel, förhållandet till skolpersonal och skolprestationen har anknytning till brottslighet hos elever. Studien baseras på två rikstäckande undersökningar av självrapporterande brottslighet bland elever i årskurs nio (sid.8). De resultat som Ring presenterar med hänseelse till skolan är att föräldrakontakten är viktig för att motverka ungdomskriminalitet. Den kommunikativa och känslomässiga bindningen till föräldrarna hade en positiv effekt för skoltrivseln men också för föräldratillsynen. Föräldratillsynen hade i sin tur en negativ effekt på kamrater med antilegala influenser men också en positiv effekt för skolprestationen. Däremot hade skolprestationen en liten direkt effekt för brottsbelastningen. Det visade sig att kamrater med antilegala influenser påverkades i framförallt två fall: desto mer skoltrivsel och föräldratillsyn desto mindre inflytande från kamrater med ”dåligt” inflytande (sid.194).

En slutsats som man kan dra efter att ha tagit del av dessa två avhandlingar är att föräldrarna har en utav de viktigare rollerna som brottsförebyggare. Skolan får då en viktig roll i att försöka involvera föräldrarna i detta arbete. Man kan tolka det som att skolan ska gå en balansgång mellan att ta initiativ till att försöka att stärka föräldrarollen och samtidigt inte säga till hur man bör göra för att vara en bra förälder. Frågan är om skolan i dag har möjlighet att ta detta ansvar bland allt annat som är ålagt dem?

Skolkulturens betydelse för kriminalitet

Skolkultur går inte att inordna i ett enda begrepp med en betydelse utan det är viktigt att förstå att det finns flera olika kulturer som kan inrymmas i begreppet skolkultur. Det är inte enbart skillnader mellan skolors olika kulturer utan det finns även skillnader inom skolorna. Svenska kommunförbundets FoU-råd definierar i sitt forskningsprogram *Skolkulturer en framgångsfaktor?* skolkulturer som:

Den uppsättning idéer, värderingar, normer och institutioner som kännetecknar en skola och den anda eller klimat som utmärker den. Skolkulturen anger de ideal och riktlinjer för förståelse och handlande i skolan och påverkar bl.a. beslutsfattande, kommunikation och sammanhållning.
(Inbjudan att medverka i forskningsprogrammet *skolkultur - en framgångsfaktor?* 1998 i *skolkulturer – tröghet, förändring, framgång* Gunnar Andersson m.fl. sid.11)

I begreppet skolkultur ingår bland annat lärarkulturen. Under de senaste åren har lärarkulturen fått mycket uppmärksamhet genom de förändringsprocesser som pågår inom skolan och som ofta kommer som bestämmelser ovanifrån. Detta leder inte alltid till de snabba resultat som de bestämmande har tänkt sig och förklaringen blir då ofta att det är på grund av lärarkulturens tröghet eller ofta uttryckt skolkulturens tröghet. Det finns också en lednings och förvaltningskultur som sätter sin prägel på skolan och som har fått allt större betydelse för skolans inre liv. I skolan finns det inte någon enhetlig elevkultur utan man kan mena olika saker när man använder begreppet. Det kan till exempel vara förhållningssätt till kunskap och skolarbete. Däremot är differentiering i samhället och segregerade upptagningsområden för skolorna faktorer som leder till att de blir mer homogena i sin kultur. Vilken inställning man har till skolan om det ses som en karriärväg, ett ställe att få kunskap för dess egen skull eller ett tvång har stor inverkan på skolans klimat och arbete. Ungdomskulturen är också en viktig faktor som påverkar förhållandet mellan elever och skolpersonal.

Föräldrakulturen som är knuten till skolan är en betydelsefull faktor och består den till övervägande del av föräldrar som är utbildningsmotiverade och engagerade inverkar detta på

skolans arbete. Den sociala segregationen i samhället har också här en betydelse för hur den påverkar skolan. I dag har föräldrar friheten att välja skola för sina barn vilket gör att många föräldrar som är aktiva i sina barns studier medvetet väljer en skola som har det ”rätta” skolklimatet. Många studier har visat att föräldrar är mycket viktiga för sina barns skolprestationer. De olika kulturerna gör att man måste vara försiktig med att använda begreppet skolkultur i singularis då skolan består av en blandning av dessa olika kulturer som både samspelar eller kan hamna i motsättning med varandra (Andersson, Persson, Bennich-Björkman, Johansson, 2003 sid.17 -19).

1989 beslöt man på brottsförebyggande rådet och skolöverstyrelsen att anordna ett seminarium med temat brottsförebyggande arbete i skolan. Man diskuterade tillsammans med forskare och experter de forskningsresultat som fanns och försökte att utröna vilka ytterligare kunskaper som krävs för att ha ett framgångsrikt förebyggande arbete i skolan. Seminariet utmynnade i en konferensrapport där föredragen som presenterades publicerades. Det finns flera intressanta bidrag men vi väljer här att presentera ett av bidragen som tar upp forskningen om framgångsrika skolor och om de har betydelse för skolans möjligheter att förhindra brott.

Lennart Grosin tar i detta föredrag upp att forskningen har visat att det finns skillnader i elevers kunskaper som inte kan härledas till elevers kunskapsmässiga och sociala bakgrund. Forskningen visar att de skillnader som finns har ett samband med det pedagogiska och sociala klimatet i skolan. Brottbenägenheten bland ungdomar påverkades av det pedagogiska och sociala klimatet samt elevsammansättningen. Vad man har kunnat se är att det begås fler brott i skolor där förkunskaperna är mindre bra men att den sociala sammansättningen däremot hade en liten betydelse. De skolor där klasserna hölls ihop under en längre period och lärare samarbetade både med planeringsarbetet och att skapa ordningsregler för skolan och principer för elevers fostran var brottbenägenheten mindre. Man har även kunnat visa att uppmuntran och belöningar för gott arbete och måttliga bestraffningar för överträdelser av ordningsregler minskar brottbenägenheten. Enligt Grosin har forskningen om framgångsrika skolor visat att det finns ett samband mellan det pedagogiska och sociala klimatet i skolorna och elevers resultat och anpassning, vilket leder till slutsatsen att brottbenägenheten påverkas av det pedagogiska och sociala klimatet som lärare och skolledning skapar (Grosin, 1989).

Man kan tolka Grosins föredrag något motsägelsefullt. Dels säger han att brottbenägenheten inte enbart kan förklaras utifrån kunskapsmässig och social bakgrund men säger samtidigt att brottbenägenheten ökar om den kunskapsmässiga bakgrunden är svag. Grosin tar också upp att elevsammansättningen har betydelse för brottbenägenheten och frågan är då med många skolor som har segregerade upptagningsområden där flertalet elever har dåliga förkunskaper indirekt skapar skolor med ett dåligt utgångsläge för att motverka kriminalitet. Det som inte framkommer i föredraget är hur stor del som det pedagogiska klimatet som lärare och skolledning skapar har i ungdomsbrottsligheten. Skulle det vara en betydande del är det en mycket viktig kunskap som borde framhävas mycket starkt för att motverka framtida brottslighet med stora samhällskostnader och personliga tragedier som följd. Detta väcker frågor som att skolor där ungdomar har en hög brottsbelastning skulle kännetecknas av ett sämre pedagogiskt klimat där lärare inte samarbetar eller ger beröm? Det är säkerligen så att det är flera faktorer som samverkar men det är en viktig fråga att reflektera över.

Metod

Vetenskapssyn

Inom vetenskapsteorin finns två huvudsakliga vetenskapsideal beskrivna - positivism och hermeneutik.

Ett av positivismens kännetecken är reduktionismen vilket innebär att man kan reducera helheten till delarna i problemet och studera dessa var för sig. Enligt positivisterna ska forskaren stå utanför objektet för undersökningen. Forskarens förförståelse som religiösa, politiska och känslomässiga läggning skall inte kunna påverka resultatet. Forskaren ska alltid förbli objektiv i sitt arbete. Man ska kunna byta ut forskaren och ändå ska forskningsarbete och resultat bli det samma (Patel och Davidsson, 1994 sid.24).

Hermeneutik betyder, på ett ungefär, tolkningslära där man studerar, tolkar och försöker att förstå den mänskliga existensen. Hermeneutiken kan ställas i motsatsförhållande till positivismen och kan sägas företräda en holistisk syn på verkligheten. Med en holistisk syn menas att forskaren försöker att se helheten i forskningsproblemet i stället för bit för bit som positivisterna. Hermeneutiken anser att det går att förstå och tolka innebörden i andras människors avsikter och intentioner genom att de yttrar sig i språk och handlingar (Patel och Davidsson, 1994 sid.26). Forskningsintervjun är därför ett lämpligt verktyg att använda när man ska samtala om den mänskliga världen, då muntliga samtal omskapas till nedskrivna texter. Hermeneutiken är lämplig dels för att tolka intervjuerna men även för att tyda de nedskrivna texterna (Kvale, 1997, sid.49).

Vår studie tillhör det hermeneutiska förhållningssättet genom att den bygger på kvalitativa djupintervjuer. Vi har tolkat vårt utskrivna intervjumaterial genom att först försöka att förstå helheten och sedan få en förförståelse för de olika delarna. Själva intervjusituationen bygger på en tolkning av språk och hur personen förhåller sig mellan handling och det som sägs. Hermeneutiken ger också utrymme för att man ska kunna se sig själv i den intervjuades situation vilket gör att man kan få en större förståelse för det som man studerar.

Förförståelse

En grundtanke inom hermeneutiken är att vi alltid förstår något utifrån vissa förutsättningar. Vi möter aldrig världen som ett tomt blad utan bär med oss föreställningar som vi tolkar världen utefter. Gilje och Grimen (2006) tar upp tre begrepp som ingår i förförståelsen: språk och begrepp, trosuppfattningar och föreställningar och sist individuella personliga erfarenheter. Det är framförallt den tredje komponenten som kan vara viktig att förtydliga med hänsyftning till vårt arbete.

Uppväxtförhållanden, miljö och våra personliga egna erfarenheter har betydelse för hur vi tolkar vår omvärld, vilket kan ha haft en viss betydelse för hur vi har tolkat de personer som vi har intervjuat. Tolkningen av materialet har underlättats av att vi är två personer som har arbetat med det vilket har gjort att vi vid några tillfällen har fått föra en diskussion om betydelsen av vissa uttalanden. Det är viktigt i forskningsprocessen att försöka kritiskt granska sin egen förförståelse när detta är möjligt.

Forskning bör uppmuntra till kritisk reflektion och emancipation från frysta sociala och föreställningsmässiga mönster. Detta gäller inte minst för forskaren själv. Forskningsprocessen måste enligt kritisk teori omfatta självreflektion ... Det handlar om att träna upp en återhållsamhet när det gäller att uppfatta sociala förhållanden och dominerande tankesätt som naturliga, neutrala och förnuftiga (Alvesson, Sköldberg, 1994, sid.221).

Hur en forskare angriper problem påverkas av den förförståelse som denna har. När god förförståelse förekommer kan detta medföra både positiva och negativa effekter (Holme, Solvang, 1991). En nackdel med att ha god förförståelse är att man kan dra förhastade slutsatser om det insamlade materialet. Det finns risk för att forskaren utför intervjuerna med en förutbestämd uppfattning av problemet. Fördelen med en god förförståelse är att man snabbt kan sätta sig in i den undersökta problematiken. En bra kunskap om ämnesområdet kan vara till stor nytta då data samlas in för att lättare hitta relevant kunskap (Svensson, Starrin 1996).

Vår förförståelse av vårt ämnesområde var innan arbetets början mycket begränsad. Vi har inte arbetat inom skolan innan utbildningen började utan våra erfarenheter kan enbart relateras till VFU-perioder där ungdomsbrottslighet inte har tagits upp till diskussion. Detta hoppas vi har bidragit till att vi har haft ett öppet förhållningssätt till den nya kunskap som studien har genererat dels genom den teoretiska inläsningen men också genom de utförda intervjuerna.

Kvalitativa intervjuer

Vårt syfte med att välja ett kvalitativt arbetssätt är att få en djupare kunskap än vad det kvantitativa arbetssättet ofta ger i form av fragmentarisk kunskap. Den kvalitativa intervjun är ämnesorienterad och man ska objektivt försöka ta reda på hur det ser ut i den intervjuades värld. Man ska be den intervjuade att beskriva händelser som har att göra med ämnet där den intervjuade ska vara objektiv och inte försöka tolka själv utan beskriva så noga som möjligt vad som har hänt. Olika personer kan få olika svar beroende på hur duktiga och känsliga de är för att intervjuas människor (Kvale, 2001, sid.36-38).

Vi ville försöka att förstå hur skolan med rektorer och lärare resonerar kring dessa frågor och se om det finns speciella handlingsmönster som kan knytas till problematiken runt både det brottsförebyggande arbetet, samverkan och den faktiska ungdomsbrottsligheten. För oss kändes det viktigt att få en personlig kontakt med individerna kring undersökningen. Detta för att på ett enkelt sätt förklara och ställa följdfrågor under intervjun men även för att kunna känna stämningen, få ögonkontakt och för att ha möjlighet att läsa av kroppsspråket, som inte alltid överensstämmer med det som människor säger.

Genomförandet

Efter noga övervägande bestämde vi oss för att göra en explorativ och jämförande studie mellan två skolor. Detta gjorde vi för att ha möjlighet att både kunna intervjuas rektorer och lärare. Hade vi istället valt att studera flera skolor hade det på grund av tidsbrist enbart varit möjligt att intervjuas rektorerna i skolorna.

Den första kontakten tog vi personligen via telefon med rektorerna. Det visade sig vara betydligt svårare än vi hade tänkt oss att få tag i lärare för att boka tid för intervju. Det var svårt att nå dem via telefon så vi kontaktade dem via Internet för att överhuvudtaget kunna nå dem. Via Internet kunde de svara när de fick tid vilket också ledde till problem då de i vissa

fall inte svarade alls. Sammanlagt tog det oss fyra veckor att få samtliga intervjuer gjorda vilket kändes som en allt för lång tid för ett sådant här tidsbegränsat arbete.

Vi har även valt att intervjua polisen för att se om deras bild av ungdomsbrottslighet i skolan och förebyggande åtgärder sammanfaller med den som skolan ger. Polisen var i ett av de undersökta fallen mycket tillmötesgående och det var inga problem att få kontakt för intervju men i det andra fallet var det betydligt svårare vilket ledde till att vi fick kontakta ett annat distrikt men som samarbetade med det förra. Det var även här svårt att få tag i någon som kunde ställa upp för en intervju men efter att ha försökt i fyra veckor lyckades vi till sist få en intervju bokad.

Vi förde anteckningar under intervjuerna, men efter godkännande av intervjupersonerna spelade vi även in intervjuerna för att själva kunna slappna av och lyssna mer uppmärksammat.

Material och urval

Vi valde att göra vår intervjustudie i två olika skolor. En av skolorna ligger i en större stad och den andra skolan ligger i ett mindre samhälle men har mycket bra förbindelser till Göteborg. Valet av just dessa två skolor beror på flera faktorer. Vi ville ha med en skola från en medelstor stad och en skola från ett mindre samhälle men med närheten till storstaden. Vi ville undvika att välja en skola vars upptagningsområde nästan enbart kännetecknas av antingen välmående villaområden eller flerfamiljsområden. Skolan från den medelstora staden valde vi för att det är en skola med ett blandat upptagningsområde som ligger centralt vilket bör göra, tror vi, att den har erfarenheter av ungdomsbrottslighet och brottsförebyggande arbete men inte så stora problem att det ständigt är i fokus. Skolan i det mindre samhället, men som har fler elever än föregående skola, har också ett blandat upptagningsområde men har även närheten till storstaden vilket kan göra att de kan få en annan problematik.

Vi inser att vi skulle kunna få fram intressanta resultat om vi jämförde två helt olika skolor där en skola har en bekräftad hög belastning av ungdomsbrottslighet och den andra är en ”framgångsrik” skola med mycket lite rapporterad brottslighet. Men vi ville inte ha dessa ytterligheter utan strävade efter att undersöka två skolor där ungdomsbrottsligheten finns representerad vilket gör att det borde finnas en medvetenhet om problemen men att de inte är i fokus på samma sätt som en skola med hög brottslighet där man aktivt tvingas att arbeta med dessa frågor dagligen.

Från dessa två skolor valde vi att intervjua två lärare och skolornas respektive rektorer. Anledningen till detta var att vi ville få en beskrivning från flera perspektiv om hur skolorna jobbar och förebygger ungdomsbrottslighet. Lärarna är slumpmässigt utvalda dock en man och en kvinna från varje skola för att få ett jämlikt perspektiv, även rektorerna visade sig vara en man och en kvinna. Detta hade inte spelat någon roll då vi valde skolorna efter deras geografiska läge och inte efter vilket kön det är på deras rektor. Då vi valde poliser tyckte vi att det var lämpligt att välja en från varje kommun. Sammanlagt blev det åtta intervjuer. Fyra med lärare, två med rektorerna och ytterligare två med polisen.

I våra intervjuer har vi utgått från en intervjuguide. Vi har formulerat den med öppna frågor som berör de ämnesområden som vi är intresserade av. Intervjuerna blev i de flesta fall mycket öppna där personerna berörde de aktuella områdena och gav svar men utan att vi behövde styra samtalet genom att ideligen återkomma till frågeställningarna. Våra intervjuer

har således en hög struktur genom att hålla sig inom det område som vi undersöker och att vi vet vad det är vi vill ha svar på. Däremot är det en låg grad av standardisering på intervjuerna, vilket innebär att vi inte har följt vår intervjuguides ordningsföljd utan har anpassat oss till de personerna som vi har intervjuat och ställt följdfrågor som känts naturligt i sammanhanget. Vi har inte försökt att kontrollera den intervjuade utan gett stor frihet. (Trost, 2005 sid. 19-21)

Vi valde att inte skriva ut intervjuerna då denna procedur hade tagit mycket tid ifrån vårt arbete med uppsatsen. Vi ansåg att vi hade tillräckliga och tillförlitliga anteckningar för att inte skriva ut intervjuerna då vi var två stycken som utförde intervjuerna. Den ena ansvarade för att anteckna och den andra förde intervjun. Om det var något som vi var osäkra på i intervjuerna så gick vi tillbaka till inspelningarna och lyssnade på dessa. Därefter kunde vi komplettera det som var oklart.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

I en kvalitativ intervjustudie är det flera problem med att tala om dessa begrepp. För det första har vi valt att göra en komparativ studie där vi ämnar jämföra två olika skolor vilket innebär att resultatet inte kan göra anspråk på att vara generaliserbart och är därför explorativt. Resultatet gäller enbart de två undersökta skolorna. Intervjuerna är endast tre stycken på varje skola vilket innebär att man inte heller kan göra anspråk på att hela skolan står bakom de resultat som presenteras.

Begreppen reliabilitet gäller framförallt kvantitativa studier. Ett av problemen är att man inte kan göra om undersökningen och räkna med att få samma resultat. Det kan mycket väl vara så att intervjupersonerna ändrar uppfattning eller tar del av ny kunskap som gör att resultatet inte blir samma som tidigare. Ska man tala om en hög reliabilitet kräver det en hög nivå av standardisering och som tidigare nämnts kännetecknas den kvalitativa intervjun av en låg standardisering (Trost, 2005 sid.111-112).

Med validitet menar man att instrumentet eller, i detta fall, frågan verkligen mäter det vi har tänkt att det ska mäta. Detta kan man i en kvalitativ intervju inte se några problem med då man helt enkelt frågar om det som tillhör problemområdet och är intresserad av vad personen anser och tycker om detta, vilket innebär att det största problemet med denna metod är att bevisa dess trovärdighet (Trost, 2005 sid.113). Vi har för att öka trovärdigheten försökt att vara öppna med vårt tillvägagångssätt så att läsaren ska kunna följa vår arbetsgång och de problem vi har stött på.

Etik

Forskaren har i sitt arbete det yttersta ansvaret att se till att forskningen är moralisk acceptabel. Enligt den statliga utredningen om forskningsetik 1999 framhåller den vikten av forskningsetisk reflektion (SOU, 1999:4). Vi har av etiska skäl valt att de intervjuade personerna och skolorna ska vara anonyma. Detta var också ett starkt önskemål från rektorerna. För att man inte ska kunna identifiera personerna kommer vi inte att namnge eller direkt citera dem.

Det som kan vara problematiskt och gör att det finns en viss risk för att man ska kunna ta reda på eller gissa vilka skolor vi använder i studien är att redovisa exakta siffror i statistik. Vi har valt att göra detta vid ett tillfälle då vi använde oss av skolverkets betygsstatistik. Vi ansåg att dessa siffror var viktiga att redovisa då de kunde ha ett samband med brottslighet. Efter att ha

övervägt hur stor risken var att man skulle kunna identifiera skolorna ansåg vi att denna risk var liten och valde att använda dessa siffror.

Metodproblem och kritik mot den egna studien

Ett metodproblem som vi har mötts av är att det är svårt att säga hur brottsbelastningen ser ut i skolorna. Vi har strävat efter, som tidigare nämnt, att inte välja skolor som ligger i kanten till ytterligheter men frågan är hur säkra vi är på att dessa skolor ligger på en medelnivå. Det finns, som vi har förstått, inte någon officiell statistik där skolors anmälda brott under skoltid registreras.

Vid en förfrågan hos polisen svarade de att beroende på vilka olika slags brott det rör sig om hamnar de i olika kategorier och då tas inte någon hänsyn till vilken skola det är som anmäler händelsen. Polisen i den medelstora staden visste givetvis vilken skola som var mest drabbad och det var inte den skola vi undersökte men det hade varit bra att få veta hur många anmälda brott som varje skola i snitt anmäler per år. Detta gör att vi inte vet hur skolorna ligger till i förhållande till andra skolor och till varandra. I efterhand har vi förstått att framförallt den ena skolan inte har fyllt de kriterier som vi hade tänkt oss för denna studie. Vi har gjort antagande som inte verkar stämma överens med verkligheten. Kritiken skulle kunna vara att våra förundersökningar av skolorna inte varit tillräckliga. Till vårt försvar kan vi säga att det inte har funnits tillräckligt med tid för att göra en grundlig undersökning då vi själva inte blev medvetna om problemet förrän ett flertal veckor hade passerat och vi hade intervjuat lärarna och tagit del av skolverkets betygsstatistik. Det är en känslig fråga att ta upp vilka problem som skolan brottas med och i samtal med rektor framkommer detta inte tydligt. Vi har inte heller velat ta fasta på hörsägen om skolorna då dessa i många fall inte stämmer överens med verkligheten.

I den angivna litteraturen kan man läsa att bristande skolkunskaper och skolk har ett samband med brottslighet. Om man tittar på skolverkets statistik som anger hur många som inte har nått målen i två eller flera ämnen så kan man tolka detta som ett samband med vilken brottsbelastning som skolan har. I hela Sverige låg antal elever i snitt som inte hade uppnått målen i två eller flera ämnen på 14,4 % gällande slutbetygen i årskurs nio. Detta skulle innebära att den undersökta skolan i den medelstora staden har en förhållandevis hög brottsbelastning både jämfört med andra skolor i samma stad då antalet elever som inte nått målen var näst högst med 38,2 % och med riket som helhet. Skola A som låg i det mindre samhället hade den högsta procenten av samtliga skolor i kommunen med sina 20,2 % men än dock mindre än den andra skolan som vi undersökte. Dessa siffror kan, som sagt, ha ett visst samband med brottsbenägenheten hos skolans elever, men det är inget som vi kan bevisa, vilket gör att vi inte har tagit hänsyn till dessa i urvalet.

Man skulle kunna framföra kritik mot valet av lärare. Vi har inte medvetet valt ut speciella lärare utan vi har valt lärare som vi har lyckats få kontakt med. I skola B var det rektorn som gav några namn som vi kunde försöka att kontakta. I efterhand kan man tycka att vi skulle ha försökt att få lärare med samma ämnesinriktning i de båda skolorna och dels att undvika att ta med SO-lärare med inriktning mot samhällskunskap. I själva ämnets karaktär ingår många faktorer som man kan tyda som direkt brottsförebyggande vilket också lärarna självklart var medvetna om. Även den specialpedagog i skola B som vi intervjuade arbetade direkt med elever med en viss typ av problembakgrund vilket gjorde att han var mycket medveten om sin roll. Men frågan är om resultatet ändå hade varit rättvisande om man medvetet valt lärare som inte hade dessa ämnen. Studien skulle ha behövt omfatta betydligt fler lärare ur varje skola

med olika inriktningar för att man generellt skulle kunna säga vilken medvetenhet som lärarna har om sin roll som brottsförebyggare. Nu kan resultatet enbart sägas gälla de lärare som studien omfattar.

Avgränsning

Det finns flera samhällseliga institutioner som skolan samarbetar med, varav socialtjänsten är en viktig del. Vi har i vårt arbete valt att inte ta med socialtjänsten på grund av tidsbrist. Vi har i studien avgränsat oss att enbart ta med skola, polis och föräldrasamverkan.

Vi har i studien valt att tala om föräldrasamverkan utifrån skolans perspektiv. Vi har avgränsat studien till att inte inkludera intervjuer med föräldrar då detta inte känts metodiskt och tidsmässigt möjligt att genomföra. Den stora frågan om man enbart ska basera studien på kvalitativa intervjuer är vilka föräldrar som skulle tillfrågas. Skulle man genomföra en sådan studie är snarare en enkätstudie en mer genomförbar metod för att få ett pålitligt resultat.

Tidigt skede/stadium

I uppsatsen kommer vi att använda oss av en frågeställning som berör i vilket skede skolan väljer att anmäla en handling till polisen. När vi har frågat om det finns en konflikt mellan att i ett tidigt skede anmäla en brottslig handling och de yrkesetiska principerna, att man ska vara varsam med information om elever, menar vi handlingar som kan rubriceras som brott men inte är grova. Det kan till exempel vara mindre stölder eller skadegörelse. Det kan också vara brottsliga handlingar som utförs av personer som inte har varit involverade i brottslighet vid tidigare tillfällen.

Fakta om skolorna

Skola A

Samhället som skolan, som etablerades 1980, ligger i är ett mycket expansivt och mångkulturellt samhälle. Här finns t.ex. ett relativt nytt köpcentrum, ett gymnasium och ett stort bibliotek. Bebyggelsen är varierad med flerfamiljshus och småhus. I skolans närhet finns fin natur med stora möjligheter till upplevelser. Runt skolan samsas både barn i de äldre och de yngre åldrarna runt en och samma gård vilket gör att skolan väljer att se det som en enhet där deras målsättning är att på bästa sätt skapa en pedagogisk "röd tråd" i elevernas skolutveckling i perspektivet 6-16 år. I deras verksamhet ingår en förberedelseklass som startade 1996, ett fritidshem och förskoleklasser integrerade i skolans lokaler och verksamhet. Totalt har skolan ca 700 elever inkl. förskoleklasserna. 40 % av eleverna är andra generationens invandrare och 25 % är första generationens. Föräldrarnas åsikter är viktiga. Därför är samarbetet med föräldrar en prioriterad fråga.

Skola B

Skolan ligger i en medelstor stad med drygt 50 000 innevånare. Skolan är centralt belägen med ett upptagningsområde som både inkluderar villor och flerfamiljsbostäder. Majoriteten av eleverna har svenska som modersmål men ca 25 % till 30 % har invandrabakgrund. Skolan är en F till nioskola. Antalet elever på skolan är ca 440 men majoriteten av dessa går på högstadiet. Anledningen till detta är dels att en mindre skola i närheten skickar sina elever dit från årskurs sex och att högstadiet har speciella inriktningar vilket gör att de får elever från hela området men också från andra kommuner. Skolan erbjuder tre inriktningar: musik, konst

och konsthantverk och media. Högstadiedelen är nybyggd och har endast funnits i två år. Förut gick eleverna tillsammans med elever från ett annat område i en högstadieskola som i dag är riven. Eleverna från det andra området flyttades till en nybyggd högstadieskola i anslutning till deras bostadsområde.

Resultatredovisning

Samtliga intervjuer ägde rum på de intervjuades arbetsplatser, vilket var det mest praktiska då intervjuerna gjordes dagtid under deras arbetstid. Vi har upplevt att personerna som deltagit i intervjuerna har varit positiva till att ställa upp. De intervjuade har varit väldigt upptagna så att boka tid för intervjuer har varit svårt. De har tyckt att vårt ämne har varit intressant och spännande och mycket intresserade av att få ta del av det färdiga arbetet. De flesta frågorna som vi har ställt har de intervjuade kunnat svara på utan att vi har behövt förtydliga innebörden vilket vi har tolkat som att frågorna har varit lätta att förstå. Under vissa intervjuer har de som intervjuats svävat ut i sina beskrivningar men han eller hon har dock hållit sig inom det givna ämnesområdet.

Vi kommer att redovisa ett större material än enbart de svar som går att knyta till frågeställningarna, vilket vi anser är nödvändigt då informationen utgör en viktig grund för att föra en diskussion runt de tre huvudfrågeställningarna och syftet med studien.

Skola A

Rektor

Vid denna intervju deltog även en socialpedagog enligt rektorns önskan. Rektorn är man och omkring 45 år och har varit rektor på denna skola i sex år.

Skolans erfarenhet av brottslighet?

Enligt rektorn är det i dag en lugn skola men den har haft ett problemtyngt förflutet. Går man sex år tillbaka i tiden fanns brott representerade som stölder, bötning, olaga hot elev mot elev men även elev mot lärare, sexuella trakasserier och knivinhav. De hade också erfarenhet av alkohol och drogpåverkade elever. Dessa brott finns även i dag men i mycket mindre omfattning.

När lämnar skolan en anmälan till polis och vilka fördelar respektive nackdelar kan de se med att anmäla ett brott i ett tidigt skede?

Skolan har bestämt att man ska följa brottsbalken. Man anmäler allt som enligt den ska rubriceras som brott. Det är viktigt enligt rektorn att skolan speglar samhället. Det var rektorn som ansvarade för polisanmälningarna.

De fördelar som rektorn tog upp med att anmäla är att man lyfter upp problemen till ytan vilket man vinner på i längden. När brotten anmäls så går signaler uppåt till politikerna vilket då kan ge extra pengar och resurser. Rektorn poängterar att han prioriterar polisanmälningar och brottsförebyggande arbete framför annat skolarbetet.

De enda nackdelar som han kunde ge var att man var tvungen att ha en högre toleransnivå i förberedelseklasser än i andra klasser. Elever i förberedelseklasser kommer från andra kulturer och ofta från olika krigsmiljöer vilket gör att de är vana vid ett annat våld. De vet ofta inte vilka regler och lagar som gäller i Sverige vilket gör att det kan vara en nackdel att anmäla tidigt.

Rektorn ansåg inte att det fanns någon konflikt mellan de yrkesetiska principerna om att vara varsam med information om elever och att inte polisanmäla.

Ser skolans personal sig som brottsförebyggare?

Rektorn gav ett mycket tydligt svar att alla i skolan såg sig som brottsförebyggare från rektor till bambatanten i matsalen. Detta satte sina spår i den rådande skolkulturen. De ansåg att det enbart var positivt att skolan och dess personal hade benämningen brottsförebyggare och att man som lärare i dag inte enbart kunde räkna med att undervisa i sina ämnen.

Vilken brottsförebyggande verksamhet finns i dag i skolan?

Förutom trivselregler och antimobbningsplan har de kamratstödjare vilket är fyra elever i varje klass. Dessa elever har till uppgift att ha öron och ögon med sig och säga till om någon är utanför. Utanförskapet kan vara en faktor som bidrar till skolka, snatterier och senare kanske en kriminell bana. De angriper skolket med en gång genom att prata med föräldrar och om det finns behov av att anpassa studiegången. De har även satt upp övervakningskameror som en brottsförebyggande åtgärd.

Hur ser samverkan ut mellan skola och polis och hur skulle ett samarbete se ut enligt deras eget önskemål?

De har ett samarbete som sträcker sig några år tillbaka i tiden. Samarbetet innebär att personalen på skolan får råd och stöd och kan ringa för att fråga om saker och ting. Polisen kommer till skolan vid behov då ofta civilklädd för att prata med en eller flera elever om det har varit oroligt. De kommer inte för att anmäla eller förhöra utan för en pratstund om vad som har hänt och samtidigt markera att det som eleven håller på med är fel. Rektorn anser att det är viktigt att polisen är med i arbetet kring eleven så att de inte kan gömma sig bakom det faktum att de inte är straffmyndiga. De har även ett samarbete som de kallar SSP (skola - socialtjänst- polis). Dessa instanser träffas varannan vecka för ett möte där de samordnar information, drar slutsatser och gör åtgärder eventuellt på var sitt håll. De har senare återkoppling.

De upplevde sig nöjda med det samarbetet de hade i dag men givetvis skulle man kunna önska mer, men de gav inga konkreta förslag på vad det skulle kunna vara.

Vad anser ni är det mest effektiva sättet att motverka ungdomskriminalitet?

Det mest effektiva sättet att motverka ungdomskriminalitet är att skapa relationer mellan vuxna och elever, att våga se dem och bekräfta dem. Genom att ha ett bra klimat bland lärare och övrig skolpersonal blir det ett bra klimat med barnen också.

Vilken samverkan mellan föräldrar och skola finns det för att motverka brottslighet?

Rektorn tog upp att ju äldre barnen blev desto svårare blev det att engagera föräldrarna. Detta har de försökt att förhindra genom förebyggande träffar med barnen redan innan de börjar sjätte klass. På dessa träffar var det 95 % uppslutning. Föräldramötena i början tog inte upp allmänna saker som klassresor etc. utan om vilka regler som ditt barn har. Föräldrarna bildade gemensamma regler så att alla visste vad de hade att göra med och kunde svara på barnens eventuella utspel. I och med det höga invandrarantalet i samhället var detta en viktig social bit för föräldrar till dessa barn. Rektorn nämnde även att de föräldrar som verkligen hade behövt komma aldrig gör det.

Lärare

På skola A intervjuade vi en manlig och en kvinnlig lärare. Den manlige pedagogen hade jobbat som lärare i tre och ett halvt år medan den kvinnliga hade jobbat i ca elva år. Den manliga läraren är SO- lärare och den kvinnliga är språklärare.

Ser du dig som en brottsförebyggare och vilka fördelar respektive nackdelar kan det ha?

Den manlige läraren såg sig själv som brottsförebyggare och citerade läroplanen där man ska fostra eleven till att ingå i ett demokratiskt samhälle. Nackdelarna med detta är att han inte vill tjata för mycket, enligt läraren var detta en svår balansgång. Han inte gillade inte känslan av att behöva vara överförmyndare.

Den kvinnliga läraren såg sig definitivt som brottsförebyggare. Hon hänvisade också till läroplanen genom att skolan ska fostra demokratiska medborgare. De nackdelar som hon nämnde var att skolan ofta tar för stort ansvar då det egentligen är föräldrar som är de ytterst ansvariga.

Anser du att det finns en konflikt mellan att i ett tidigt skede anmäla en brottslig mindre handling och de yrkesetiska principerna att man ska vara varsam med att vidarebefordra information om elever?

Konflikten, enligt den manlige läraren, kunde vara att man som pedagog kan bli känslomässigt involverad. Läraren kanske känner eleven så pass väl och vet att den brottsliga handlingen som utförts kanske bara händer en gång på grund av oförståelse. Vid ett sådant tillfälle diskuterar pedagogen och eleven det som hänt och eleven blir informerad om att handlingen var fel och om det händer igen blir han/hon anmäld. Detta är ett förfaringsätt som rektorn har godkänt och blir underrättad om.

Den kvinnliga läraren anser att det inte förekommer någon konflikt.

När anser du att man ska anmäla ett brott och kan du se några fördelar respektive nackdelar med att anmäla i ett tidigt skede?

Den manlige pedagogen tyckte att man skulle anmäla tidigt men att det var viktigt att veta bakgrunden till handlingen. Han påpekade att det finns elever som har en annan kultur och inte är medvetna om Sveriges lagar. Dessa elever kanske inte heller har upplevt sitt forna hemlands polis som något positivt och då reagerar på ett annorlunda sätt.

Den kvinnliga läraren ansåg att man skulle anmäla tidigt. Hon tyckte att det inte fanns några nackdelar med att göra detta utan däremot tvärtom då man kunde fånga upp elever tidigare och ge dem och även familjen hjälp om det skulle behövas. Hon tog även upp att genom att anmäla tidigt lyfter man upp problemen och gör dem synliga så att skolan kan få extra resurser. Läraren nämnde att det var viktigt att vara rak och ärlig mot elev och föräldrar. Hon såg det som ett problem att skolan ofta väljer att bortse från mindre händelser och att detta var genomgående för hela skolperioden. Detta ledde till att när eleverna blev äldre blev problemen så stora att de var svåra att lösa.

Hur skulle du vilja att ett samarbete såg ut mellan skola och polis?

Polisen har varit och haft samtal på skolan, gått runt och pratat med eleverna. Detta skulle den manlige pedagogen vilja han ha mera av. Speciellt bra tycker han att detta skulle vara för eleverna med en annan kultur. Eleverna får då uppleva att svensk polis faktiskt är ”schysst”. Han tror också att om eleven får en identitet på polisen så hade polisen vunnit mycket på detta då eleven kanske tänker till, både en eller två gånger, innan de utför en brottslig handling.

Den kvinnliga läraren var mycket nöjd med det samarbete de hade i dag. Hon hade ofta direkt kontakt med en ungdomspolis som hade byggt upp en relation med ungdomarna. Det hon skulle kunna önska var att polisen skulle finnas på närmare håll och gärna återgå till det äldre systemet med att polisen höll i lektioner där man bland annat tog upp trafikvett och konsekvenser av olika handlingar. Det hon inte önskade var att det skulle finnas patrullerande poliser på skolan då det var viktigt att hålla isär skola och polis.

Vad anser du skulle vara det mest effektiva sättet att motverka ungdomskriminalitet?

Den manlige läraren vill bryta den romantiserande bilden av att vara kriminell. Vissa elever tror att det är bra i fängelserna, de förstår inte den mediala bilden. De tycker att påföljden av en brottslig handling är värd att utsätta sig för. Detta är ett tankesätt han vill bryta. Slutligen tror han att det inte finns någon universallösning utan att det alltid kommer att finnas ungdomsbrottslighet.

Den kvinnliga läraren ansåg att man var tvungen att motverka utanförskapet för att komma åt ungdomskriminaliteten. Hon ansåg att resurser ska sättas in tidigare än vad det ofta görs i dag. Man ska hjälpa barn och ungdomar med att knyta sociala kontakter då hon menar att det i dag ofta saknas sociala skyddsnet.

Hur ser samarbetet ut mellan skola och föräldrar för att motverka brottsliga handlingar?

Den manliga läraren upplevde att föräldrarna oftast var samarbetsvilliga i brottsförebyggande åtgärder och insåg allvaret i det, bara de inte själva kände sig kränkta. Det finns alltid föräldrar med sociala problem som knappt kan ta hand om sig själva och dessa är svåra att nå fram till. Han betonar att det är viktigt att ha med sig föräldrarna i arbetet kring eleverna då är mycket vunnet.

Den kvinnliga läraren ansåg att de hade ett gott samarbete med föräldrar och att det var viktigt att involvera dem. Hon hade god uppslutning på föräldramötena som ofta byggde på gruppdiskussioner där man skulle komma fram till gemensamma ordningsregler både i skola och utanför. Det var inte alla föräldrar som sedan valde att följa dessa men då hade man i alla fall försökt att gemensamt i klassen bestämma.

Sammanfattning skola A

De intervjuade var väl medvetna om sin roll som brottsförebyggare och ansåg att skolan skulle spegla samhället. Detta innebar att de ansåg att brott skulle anmälas i ett tidigt skede. Skolan hade ett väl fungerande samarbete med polis och arbetade aktivt med att engagera föräldrar med ett positivt resultat.

Skola B

Rektor

Rektorn är kvinnlig och i 35-årsåldern. Hon har varit rektor på denna skola i ca fem år.

Skolans erfarenhet av brottslighet?

Skolans erfarenhet av brottslighet var misshandel, olaga hot och skadegörelse. Rektorn poängterade att det lät betydligt värre än vad det var men att det var polisens rubricering av brotten.

När lämnar skolan en anmälan till polis och vilka fördelar respektive nackdelar kan de se med att anmäla ett brott i ett tidigt skede?

De anmälde de flesta brott omgående dock inte kränkningar. Det var rektorn själv som ansvarade för alla anmälningar till polisen så att inte lärarna skulle få obehag och kunna bibehålla relationen till eleven och förälder.

Rektorn ansåg att en fördel är att skolan inte ska utreda brott utan det skall polisen göra.

Nackdelar att anmäla i ett tidigt skede är att vissa elever inte vet om att de gör en brottslig handling, vilket inte är en självklarhet. Skolan måste först göra klart för eleven att de gör en brottslig handling och om det då sker igen, anmäla det. Det är viktigt att man bedömer från fall till fall. Detta gäller också de yrkesetiska principerna om att vara varsam med information om elever och att polisanmäla. Det viktiga är att man hjälper eleven vilket gör att man måste bedöma från händelse till händelse och i vissa fall anmäla till socialtjänsten i stället för polisen.

Ser skolans personal sig som brottsförebyggare?

Rektorn ansåg inte att skolan och dess personal identifierade sig som brottsförebyggare men att de ändå var det genom läroplanen.

Vilken brottsförebyggande verksamhet finns i dag i skolan?

Enligt rektorn försökte de framförallt motverka skolkränkningar då forskningen har visat klara samband med brottslig aktivitet. Detta gjorde de med föräldrakontakter och täta rapporter hem. Resultatet var i många fall positivt. De har ett resursteam som består av specialpedagog, speciallärare och två grundskolelärare som används då kontakterna med föräldrarna inte fungerar. De är riktade insatser av pedagogisk karaktär men också för att skapa kontakt mellan elev och vuxen. Resursteamet arbetar också tillsammans med fältassistenter för att få information om hur eleverna betar sig på fritiden. Fältassistenter har olika projekt som vissa utvalda elever med behov fick ingå i. Dessa projekt hade olika teman såsom "Skolsmart" vilket innebär att man diskuterar regler i skolan och hur man ska bete sig och "Klassrumssmart" vilket innebär att man tar upp regler i klassrummet och hur man ska bete sig för att lyckas med sina studier.

Hur ser samverkan ut mellan skola och polis och hur skulle ett samarbete se ut enligt deras eget önskemål?

För närvarande fanns ingen samverkan mellan skola och polis.

Rektorn hade tydliga önskemål om ett samarbete med polisen. Rektorn ansåg att detta skulle ha tydliga brottsförebyggande effekter genom att konsekvenserna skulle bli tydligare då det i dag gick många myter om vad som var brottsligt eller inte och dess eventuella påföljder.

Rektorn hade en ide om att inbjuda två poliser till pedagogisk lunch i skolmatsalen till ett förmånligt pris så att de skulle bli synliga för eleverna och att polisen skulle få en bild av de elever som gick på skolan. Detta höll man för närvarande på att diskutera.

Vad anser ni är det mest effektiva sättet att motverka ungdomskriminalitet?

Rektorn ansåg att det viktigaste var att skapa grundförutsättningar för att barnen ska lyckas i skolan. Skolan ska försöka att ge eleverna självförtroende och råg i ryggen, för då är mycket vunnit.

Vilken samverkan mellan föräldrar och skola finns det för att motverka brottslighet?

De jobbar aktivt med olika engagemang men upplever att det är svårt att få föräldrarna att komma. På utvecklingssamtalen kommer nästan alla men på föräldramötena kommer enbart ett fåtal. De har provat med olika teman för att försöka nå föräldrarna men än så länge med ett mindre bra resultat.

Lärare

Vi intervjuade en manlig och en kvinnlig lärare. Båda var i övre medelåldern och hade en mycket lång yrkeserfarenhet. Den manliga läraren var specialpedagog och den kvinnliga läraren var SO-lärare.

Ser du dig som en brottsförebyggare och vilka fördelar respektive nackdelar kan det ha?

Den kvinnliga läraren såg sig absolut som brottsförebyggare. Hon ser det positiva genom att det är ett vuxet ansvar, det hör till sakens natur som vuxen. Det negativa skulle kunna vara att om elever var medvetna om detta skulle de inte våga anförtro sig åt en lärare.

Den manliga läraren anser att han ser sig själv som brottsförebyggare genom läraruppdraget att fostra demokratiska samhällsmedborgare. Brottsliga handlingar är i sin natur odemokratiska. Nackdelar med att se sig som brottsförebyggare kan vara att man måste vara tydlig vad man menar med begreppet. Skolan har alltid stått för någon slags god moral men när skolan ger sig in och trampar i utkanterna på andra kompetensområden som polisens och rättväsendets är det inte bra. Skolan ska inte utreda brott eller utdöma straff utan vara den förmedlande länken.

Anser du att det finns en konflikt mellan att i ett tidigt skede anmäla en brottslig mindre handling och de yrkesetiska principerna att man ska vara varsam med att vidarebefordra information om elever?

Den kvinnliga läraren såg inte detta som ett problem. Hon gav ett exempel där en elev kommer och anförtro sig att andra elever eller en elev har gjort något brottsligt men då går det inte att anmäla då man inte har sett det hända själv. Man kan föra en diskussion med eleven vad man bör göra men man ska inte föra informationen vidare. Handlar det däremot om en elev som anförtro sig att den blir slagen eller utnyttjad av en vuxen har man anmälningsplikt.

Den manliga läraren såg en tydlig konflikt. Konflikten finns inte enbart mot polis utan även mot föräldrar och socialtjänst. I hans arbete med mindre grupper av elever kan det finnas elever som vill anförtro sig men man måste då vara tydlig med att säga att man har anmälningsplikt och kan gå vidare med informationen. Han upplever ofta att elever inte är medvetna om att lärare har anmälningsplikt.

När anser du att man ska anmäla ett brott och kan du se några fördelar respektive nackdelar med att anmäla i ett tidigt skede?

Den kvinnliga läraren anser att man ska anmäla allt som bryter mot svensk lag. Det som är förbjudet i samhället måste också vara förbjudet i skolan. Hon har en känsla av att anmälningarna har ökat från skolan och då inte beroende på att brotten har ökat utan att skolan anmäler i allt högre grad. Förr anmälde man enbart i riktigt grova fall då skolan hade uttömt alla sina resurser. De enda nackdelar hon kan se är att brotten görs av unga i oförstånd men att det ändå är nödvändigt att anmäla då man kan få extra resurser genom socialtjänsten. Samhället måste alltid reagera mot brott.

Den manliga läraren anser att han alltid har varit en tillskyndare av att anmäla till polisen och kan bara se fördelar med att anmäla tidigt. Det man inte får göra i samhället ska man inte heller få göra i skolan. Även den manliga läraren ansåg att det hade skett en förändring under de senaste åren genom att skolan väljer att anmäla brott i allt högre utsträckning. Han har en teori om att en av anledningarna är att media tar upp ungdomsbrottsligheten mer frekvent idag än förr vilket gör att man påverkas av vad de skriver. Förr var skolan mer av en auktoritet och kunde dela ut sanktioner på ett annat sätt. Genom sin auktoritet fick sanktionerna en annan effekt än vad de skulle få i dag då skolans auktoritet inte finns på samma sätt. Förr var skolan mer av en värld i sig vilket mest var på ont.

Hur skulle du vilja att ett samarbete såg ut mellan skola och polis?

Båda lärarna har samma utgångspunkt i denna fråga. De önskar båda att polisen fanns mer aktivt i verksamheten och ser att den äldre modellen där polisen var ute och höll lektion i ämnet lag och rätt var mycket positiv. Ofta är elevers bild av polisen mycket dålig och de får sällan en positiv bild av en polis som "schyst". Denna kontakt med polisen skulle även vara bra då de kan ge korrekt information om regler och konsekvenser för olika handlingar och vad man får och inte får göra.

Vad anser du skulle vara det mest effektiva sättet att motverka ungdomskriminalitet?

Den kvinnliga läraren tar upp att man måste se varje elev, de måste få känna sig duktiga i skolan, skapa trygga elever som inte behöver vara tuffa. Trygga elever dras inte med i gäng på samma sätt och kan säga nej.

Den manliga läraren tar upp vikten av att utbildningen måste ge grundkunskaper åt alla, genom bristande baskunskaper, som läsförmåga, står man utanför samhället med en gång. Man måste även i skolan motverka skolka då det finns tydliga samband med kriminalitet. Man måste skapa en skola som gör att folk inte vill lämna den och till det krävs det resurser som används rätt.

Finns det ett samarbete mellan skola och föräldrar för att motverka brottsliga handlingar?

Den kvinnliga läraren anser att de har ett bra samarbete med föräldrar genom att de har täta kontakter främst genom telefonkontakt. Hon önskade att alla föräldrar kom till föräldramöten så att man kunde ge svaga föräldrar råg i ryggen genom gemensamma ordningsregler och allmänna regler som även skulle gälla utanför skolan. Det skulle vara möten där föräldrar själva diskuterar regler för eleverna. Det finns i dag problem på skolan genom att uppslutningen på föräldramötena är dålig.

Den manliga läraren är genom sitt arbete som specialpedagog inte involverad i föräldramöten. Han kan tänka sig att det kunde ha en positiv effekt att diskutera gemensamma ordningsregler och vad barn får eller inte får göra på föräldramöten.

Sammanfattning skola B

Rektorn ansåg att den brottsförebyggande rollen var självklar genom läroplanen men att inte alla i skolan var medvetna om den. De intervjuade lärarna var trots detta väl medvetna om denna roll. De intervjuade ansåg att skolan skulle spegla samhället vilket innebar att brottsanmälan skulle ske i ett tidigt stadium. Det fanns i dag ingen samverkan mellan polisen och skolan men en tydlig önskan fanns från skolans sida att skapa en sådan. Det framkom att skolan aktivt försökte att engagera föräldrar men de upplevde att resultatet var svagt.

Polis

Vi valde att intervjua polisen för att se om deras bild av ungdomsbrottslighet i skolan och förebyggande åtgärder sammanfaller med den som skolan ger. Av naturliga skäl utsåg vi poliser som jobbar i anknytning till de olika skolorna för att få en bredare beskrivning av ungdomsbrottsligheten i dessa skolor. Skola A jobbar således tillsammans med polis A och skola B jobbar ihop med polis B. Detta för att förenkla läsandet av resultaten.

Polis skola A

Denna polis hade jobbat inom yrket i 23 år och har en erfarenhet av ungdomsarbete sedan år 2001.

Vilken roll tror ni att skolan och dess personal har som brottsförebyggare?

Polisen ansåg att skolan har en stor betydelse som brottsförebyggare därför att barnen lär genom hela barndomen om lagar, regler och konsekvenser.

Har ni någon brottsförebyggande verksamhet i skolan och hur ser den i så fall ut?

De hade ingen brottsförebyggande verksamhet men mycket god kontakt med skolorna. Polisen har möten med rektorer där information ges och eventuella åtgärder diskuteras. Genom mötena med rektorerna lär man känna varandra vilket underlättar kommunikationen. Målet är att det ska kännas enkelt och öppet att ringa till ungdomspolisen för att t ex diskutera olika saker.

Hur tidigt tycker ni att skolorna ska anmäla ett brott för att ha ett förebyggande syfte?

Polisen ansåg att man skulle ställa sig frågan om jag hade accepterat detta på min arbetsplats. Är svaret nej så skall det anmälas. Idag är det högre anmälningsantal, ansåg polisen. Detta trodde polisen berodde på att det finns fler ungdomspoliser som söker upp skolan och vill ha en anmälan.

Kan ni se skillnader mellan olika skolor när de väljer att anmäla en brottslig handling?

Polisen menade att det inte var någon större skillnad mellan skolorna idag.

Vad anser ni är det mest effektiva sättet att motverka ungdomsbrottslighet?

Polisen ansåg att det behövdes mer resurser inom både skola och polis. Polisen kunde då arbeta mer aktivt inom skolan för att träffa föräldrar på t ex föräldramöten. Både föräldrar och elever skulle få samma information om t ex droger då mycket fakta kunde vara okänd.

Polis skola B

Denna polis hade stor erfarenhet och jobbat inom olika avdelningar inom polisen i 31 år med en kunskap av ungdomsarbete i ca 10 år.

Vilken roll tror ni att skolan och dess personal har som brottsförebyggare?

Polisen ansåg att det är viktigt att skolan ser sin roll som brottsförebyggare. Det ska inte vara någon skillnad på reglerna i samhället och i skolan. Polisen tyckte vidare att både skolan och föräldrarna fostrar barnen tillsammans på grund av att föräldrar inte kan känna till alla regler. Det är då viktigt att skolan informerar eleverna om dessa och vilka konsekvenser det kan föra med sig om man bryter mot dessa regler.

Har ni någon brottsförebyggande verksamhet i skolan och hur ser den i så fall ut?

De har ingen brottsförebyggande verksamhet på grund av bristande resurser och tid. Förr fanns det en tradition av att besöka skolor och hålla i lektioner om lag och rätt. Det som polisen informerade om då är i dag skolans ansvar. Det finns i dag direktiv från regeringen att varje elev ska ha ett visst antal minuter och en kontaktperson att tillgå hos polisen. Detta är i dag inte möjligt att genomföra för att resurserna är knappa. Polisen har valt att lösa det med informella kanaler så att två poliser ska vara kontaktpersoner för skolorna och dess skolledare. Detta samarbetsprojekt är enbart i uppstartningsläge så det är inte verklighet i skolan än så länge.

Hur tidigt tycker ni att skolorna ska anmäla ett brott för att ha ett förebyggande syfte?

Polisen ansåg att handlingar som ute i samhället räknas som brott ska anmälas oberoende av gärningsmannens ålder, precis som det står i lagen. Även olika tips eller förberedelser för brott ska anmälas. Detta är en stor skillnad från förr då man från polisens håll inte ville ha in anmälningar från skolan rörande mindre händelser. De ansåg då att skolan i första hand skulle lösa dem inom den egna verksamheten.

Kan ni se skillnader mellan olika skolor när de väljer att anmäla en brottslig handling?

Polisen ansåg att det finns tydliga mönster som visar att skolor anmäler brott i olika hög grad men detta var mer framträdande förr, vilket delvis kunde bero på att skolorna inte ville ha dåligt rykte. I dag, ansåg polisen, beror skillnaden mest på att de skolor som anmäler brott faktiskt är de skolor där det sker flest brott. Vidare menade polisen att dessa skolor ligger i de områden där det är mest invandrare med traumatiska upplevelser och språksvårigheter. Det är också områden med flest flerfamiljsbostäder och med låg socioekonomisk status.

Vad anser ni är det mest effektiva sättet att motverka ungdomsbrottslighet?

Polisen pratade om ett åtgärdsprogram som heter "Komet". Detta program används inte för närvarande i denna kommun men i tre andra större städer existerar det med ett mycket bra resultat. Det är socialen som tillsammans med personal som är utbildad inom kometprogrammet som erbjuder detta till elev och föräldrar. Hela "Kometprogrammet" genomförs sedan i samverkan med skolan. Polisen trodde att det var ungefär 30 % av de elever som ingick där resultat blev mycket lyckat.

Sammanfattning polis

De såg skolan som brottsförebyggande och ansåg att det var viktigt att skolan själv insåg detta. De framhöll vikten av att skolan anmälde alla brott som sker under skoltid även de mindre överträdelsena. Däremot skilde det sig åt gällande samverkan med skolan. Polisen tillhörande skola A hade en aktiv samverkan medan polis tillhörande skola B inte hade någon alls.

Jämförandet av resultat

Hur ser samverkan ut mellan skolledning, lärare, polis och föräldrar?

På skola A upplevde man att de hade ett mycket gott samarbete med polisen och hade inga direkta önskemål om framtiden. Detta samarbete innebar att skolans personal fick både råd och stöd och kunde ringa för att diskutera saker. Polisen kom till skolan civilklädda för att prata med elever när det hade uppstått problem och för att markera var gränserna går. Här har de även ett samarbete som de kallar SSP (skola -socialtjänst och polis) då de träffas varannan vecka och samordnar information och eventuella åtgärder.

Den manlige läraren på skola A ville att polisen gick runt på skolan och pratade med eleverna. Detta tyckte han var speciellt bra för elever med annan kulturell bakgrund då de skulle få en positiv bild av den svenska polisen. För eleven en identitet på polisen så kan en brottslig handling eventuellt förhindras. Den kvinnliga läraren upplevde också att samarbetet var mycket gott men kunde tänka sig en återgång till det gamla systemet där polisen kom till skolan och höll lektioner i lag och rätt. Till skillnad från den manlige läraren ville hon inte ha polisen i skolans miljö om de inte var ditkallade. Hon ansåg att det var viktigt att skola och polis hölls isär.

På skola B hade man ingen samverkan med polisen. Däremot önskar man att ett sådant fanns då man ville tydliggöra för eleverna de myter som cirkulerade kring om vad som var brottsligt och dess konsekvenser. Skolledningen ville även bjuda in två poliser till pedagogisk lunch för att polisen skulle bli synlig för eleverna och tvärtom. Lärarna önskade att polisen var mer involverad i verksamheten. De ville gärna ha en återgång till den äldre modellen som innebar att polisen bland annat gav lektioner i lag och rätt.

Resultatet visar att samarbetet skiljer sig åt mellan skolorna. Trots att skola A är nöjd med sitt samarbete finns det en önskan om ett utökat sådant. På skola B finns inte något samarbete men det är önskvärt.

Att skolornas samverkan med föräldrar skiljer sig åt visar resultatet även om de brottas med samma problem, nämligen att få föräldrarna engagerade i skolan. Man kan tolka resultatet som att skola A är mer framgångsrik i sina försök att skapa en samverkan med föräldrar. Skola A hade en klar målsättning redan när eleverna började årskurs sex att få med föräldrar på föräldramöten. De hade en klar strategi för att uppnå målet vilket de själva ansåg var framgångsrikt. De utnyttjade träffarna med föräldrarna till att diskutera gemensamma ordningsregler som både skulle gälla i skolan och utanför. De erkänner dock att ju äldre elever blir desto svårare blir det att få föräldrar att komma speciellt de som verkligen skulle behöva vara där.

Skola B tar upp problematiken med att föräldrar inte kommer på föräldramöten som ett stort problem, både rektor och lärare tar upp detta. Båda lärarna anser att föräldramöten kan ha en viktig funktion genom att skapa gemensamma ordningsregler som skulle kunna verka brottsförebyggande. Skola B har inte i dagsläget en strategi som är framgångsrik för att lösa detta problem.

Ser rektorer och lärare sig som brottsförebyggare och vilka konsekvenser kan detta i så fall innebära?

Lärarna var alla eniga om att de såg sig som brottsförebyggare och vi upplevde att de var väl medvetna om denna roll. Däremot visar resultatet att det inte finns en samstämmighet bland lärare och rektorer om fördelar och nackdelar med benämningen vilket gör att det blir svårt att jämföra skolorna.

Lärare från respektive skola hänvisade till läroplanen för att understryka sin roll som brottsförebyggare. Däremot fanns det en skillnad mellan rektorerna då rektor i skola A var mycket tydlig med att alla inom denna skola var medvetna om rollen som brottsförebyggare medan den andra rektorn ansåg att detta inte var en självklarhet. Hon uttryckte en osäkerhet om lärarnas medvetenhet om denna roll men hävdade att de ändå var brottsförebyggare genom läroplanen. Vi tolkar det som att båda skolorna ser sig som brottsförebyggare men att skola A uttrycker en större medvetenhet om rollen och att all personal har denna medvetenhet.

Det var märkbart svårt att få fram vad som var positivt med att få denna benämning. Rektor i skola A angav att det enbart var positivt och att man som lärare i dag inte enbart kunde räkna med att undervisa i sina ämnen utan var tilldelad flera olika roller. Däremot uppgav några av lärarna nackdelar med att få benämningen. Den manlige läraren i skola A uppgav att det kunde inge en känsla av att vara överförmyndare vilket han inte tyckte om. Den kvinnliga ansåg att skolan tog ett för stort ansvar som egentligen tillkom föräldrar.

Den kvinnliga läraren i skola B tog upp risken för att elever inte ville anförtro sig åt läraren om de blev medvetna om den brottsförebyggande rollen. Den manliga läraren på skola B såg risken med att skolan kunde trampa in på andras kompetensområden som polisens.

Vilka kan effekterna bli av att skolan anmäler brott?

Båda rektorerna hävdade att skolan skulle spegla samhället och anmälde de flesta brottsliga handlingar. Båda rektorerna var själva ansvariga för anmälan. Rektorn i skola A ansåg att det positiva var att man lyfte upp problemen till ytan vilket skickar signaler till politikerna som kan ge extra resurser. De nackdelar som han angav var att elever från andra kulturer vet inte vilka regler och lagar som gäller och därför kräver en högre tolerans nivå. Rektor i skola B ansåg att det positiva var att polisen fick utreda brotten och inte skolan. Det negativa som rektorn tog upp överensstämmer med rektor A då elever inte alltid vet om att de begår en brottslig handling. Det är viktigt att man individuellt bedömer fall till fall.

Lärarna i skola A ansåg att man skulle anmäla tidigt men tar också upp problematiken med elever med annan kulturell bakgrund som inte är van med det svenska rättssystemet. Den kvinnliga läraren i skola B ansåg att skolan skulle spegla samhället. Hon tar också upp det negativa i att anmäla tidigt är att många brott görs i oförstånd men man bör dock anmäla för att kunna få extra resurser. Den manliga läraren ansåg att det enbart var positivt att anmäla tidigt då skolan skulle spegla samhället.

Resultatet visar att alla är överens om att skolan ska spegla samhället. Viss hänsyn måste dock tas till bakgrunden av den brottsliga handlingen då denna kunde spegla oförstånd. Det verkar som att det finns en medvetenhet i skolorna om att få problemen synliga då det kan generera extra resurser.

Analys av resultat

Den brottsförebyggande rollen

Något som vi reagerade över under våra intervjuer med rektorerna på skolorna, och när vi jämförde dessa, var att på skola A var tydligheten med de problem som de har och hade haft mycket klara. Svaren på frågorna var raka och det behövdes inte någon längre betänktetid. Denna skillnad var påfallande mellan skolorna. Medvetenheten var större och mer fokuserad på de brottsliga handlingar som deras elever eventuellt utför och har utfört. Detta kan antas bero på att denna skola har varit mycket utsatt men de har rest sig och löst de flesta problem de haft. Skolan har helt enkelt umgåtts med dessa problem en längre tid och lever därför med detta i vardagen. De är också väldigt tydliga gentemot eleverna och med de eventuella konsekvenser som kan tänkas uppstå. Under intervjun med rektor B sa hon att det gick mycket myter om brott och dess konsekvenser så därför tror vi att tydligheten kan bli större inom denna skola. Rektor A påpekade flera gånger under intervjun att det är viktigt att våga se, lyssna och bekräfta ungdomarna i deras vardag. Rektor B påpekade också hur viktigt det var att man skulle uppmuntra och ge eleverna rådgivning i ryggen för att de skulle tycka att det vara roligt i skolan och därför få en större möjlighet att lyckas med sina mål. Ungdomarna söker uppmärksamhet och får de inte detta kan det eventuellt leda till en brottslig bana.

De intervjuade var överens om att skolan och dess personal har en brottsförebyggande roll. Detta var en självklarhet för de intervjuade. Det man kan diskutera är om skola B och dess personal har samma medvetenhet som skola A om den brottsförebyggande rollen då rektorn ställer sig tvekan till om medvetenheten finns hos skolans personal. Sarnecki tar upp att på många håll anser lärarna att deras yrke enbart inkluderar inläring och inte andra roller (s.185). Rektor i skola A tar upp att idag ingår det att en lärare tar på sig flera olika roller än enbart undervisning. Frågan är om detta enbart gäller denna skola eller har det skett en förändring under senare år.

Något som förvånade oss var att de nackdelar som framfördes inte tog upp risken med att utpeka vissa elever. Sarnecki tar upp att lärarna är väldigt försiktiga med att vilja utpeka någon speciell elev (sid.185). Men detta var det ingen av de intervjuade som tog upp som problematiskt, vilket är intressant i förhållande till stämplingsteorin som tar upp risken med att utpeka personer. Genom att utpeka vissa personer för ett avvikande beteende kommer de slutligen att bete sig på ett sådant sätt som omgivningen förväntar sig att de ska göra (Angelöw, Jonsson 2000). Det är tydligt att detta perspektiv inte var aktuellt i dag i de två skolorna som ingick i studien. Det har, som tidigare nämnts, framförts kritik mot stämplingsteorin och Sarnecki tar upp att kritikerna hävdar att inte reagera mot brott går emot all pedagogisk erfarenhet. Man menar att det är nödvändigt att reagera på brott för att visa för ungdomar vad som är rätt och fel. Samhället måste visa att de bryr sig om vad ungdomarna gör. Man hävdar, till och med, genom att inte reagera ökar risken för att de ska fortsätta att begå brott (1987 sid.146). Grosin (1989) tar upp att studier har visat att måttliga bestraffningar för överträdelser av ordningsregler minskar brottsbenägenheten. Vilket man kan tolka som att inte reagera på brottsliga handlingar gör att drivkraften för dessa handlingar inte minskar. I intervjuerna framkommer det att skolorna inte är influerade av stämplingsteorin vilket innebär att denna teori inte kan anses vara relevant för att motverka brottsligt beteende hos ungdomar utifrån de två undersökta skolorna.

Brottsanmälan

Det som har kommit fram är att samtliga är överens om att brottsanmälan ska lämnas in i ett tidigt skede och att rektorn ska ansvara för anmälan. Detta finner vi intressant då Sarnecki hävdar att skolan har en tendens att behålla problemen med brottslighet inom verksamheten då man anser sig kunna hantera dessa (sid.185). Det vi har sett i resultatet, till skillnad från litteraturen, är att skolorna väljer att anmäla brottsliga handlingar i ett tidigt skede. Har det skett en förändring eller är detta specifikt för dessa två skolor? I intervjun med polisen i bägge distrikten framkom det att nuförtiden vill polisen ha in anmälningar tidigt, till skillnad från förr då polisen ville att skolan skulle lösa de mindre överträdelserna själva. Idag vill polisen att alla handlingar som räknas som brott i samhället ska anmälas oberoende av ålder. Detta framkom även i flera intervjuer att skolan inte får bli egen värld utan ska spegla samhället. I intervjun med den manlige läraren i skola B, som har jobbat i skolans värld sedan 1967, var hans erfarenheter att skolan förr var mer av en auktoritet och kunde dela ut sanktioner som fick en helt annan effekt än vad de skulle få idag. Enligt polisens utsago, i distrikt B, kunde man, förr, se tydliga mönster att skolorna anmäler i olika hög grad men nuförtiden beror det på att de som anmäler mest faktiskt har de största problemen. Vi tolkar detta resultat som att skolorna vågar vara mer öppna med sina problem. Idag har skolan inget att förlora, men kan vinna extra resurser genom sin öppenhet.

Båda lärarna i skola B tar upp att det kan finnas en problematik med att lärarna har anmälningsplikt. Den kvinnliga läraren tar upp att om eleven känner till anmälningsplikten kan det leda till att eleven inte vill anförtro sig. Den manliga läraren tar upp att det finns en konflikt mellan de yrkesetiska principerna om att vara varsam med information om elever och anmälningsplikt både när det gäller brottsliga handlingar och när eleven far illa. Han poängterar att man måste vara tydlig med att man kan gå vidare med det som eleven anförtror vilket kan leda till att eleven backar med det han eller hon tänkt säga. Samtliga av de intervjuade är mycket tydliga med att skolan måste spegla samhället, vilket man kan tolka som att risken för att det sociala bandet mellan elev och skola bryts genom att man för vidare information om eleven inte kan anses så viktigt att man inte väljer att anmäla eller ta kontakt med andra instanser.

Samverkan skola och polis

Samtliga ansåg att ett samarbete med polis var positivt ur brottsförebyggande synvinkel. Detta samarbete skiljde sig dock åt mellan skolorna. Lärarna i skola B, som under sin långa yrkeskarriär har upplevt att polisen deltagit i skolundervisningen, önskade en återgång till detta system. Den kvinnliga läraren från skola A såg också detta som en positiv samverkansform. Däremot var de övriga inte intresserade av denna modell utan önskade ett samarbete som byggde på mer av en social samverkan mellan polis och elever.

Ett aktivt och gott samarbete mellan skola och polis kan ses som ett sätt för samhället att stärka de sociala banden till ungdomar. Enligt teorin om sociala band kan bristande sociala sådana leda till brottslig aktivitet (Ring 1999 sid.11-13). Polisen skulle kunna få funktionen i skolan av att få elever att förstå att samhällets regler och normer är riktiga vilket skulle leda till minskad brottslighet. Men frågan är om polisen kan få denna funktion genom att ha traditionella lektioner eller är risken då att polisen ännu mer blir förknippad med rollen som överförmyndare med pekpinne. Den manlige läraren i skola A tog upp att det var viktigt för elever att få en identitet på polisen vilket skulle leda till att de tänkte efter mer innan de begick en brottslig handling. Detta skulle man kunna tolka som ett sätt att stärka de sociala banden till polisen. Utifrån teorin tolkar vi att ett gott samarbete mellan skola och polis måste bygga på att stärka banden mellan ungdomar och polis. I intervjun med polisen gällande skola

B fanns det i dag inga resurser till att stärka samarbetet trots att regeringen har gett direktiv om att varje elev ska ha rätt till ett visst antal minuter med en kontaktperson inom polisen. Vi tolkar detta direktiv, om det kommer att genomföras, som ett tydligt sätt att stärka banden mellan samhälle och ungdom. Polisen i distrikt A har helt andra arbetsformer gällande samverkan mellan skola och polis. Trots att de inte är aktiva i den dagliga verksamheten har de en mycket god kommunikation med skolans personal genom täta kontakter. Det som kan vara intressant att reflektera över är om denna skillnad kan bero på att det mindre samhället har närhet till Göteborg och då får ta del av deras resurser genom riktade ungdomsinsatser. Närheten till storstaden kan innebära att de har större problem med ungdomsbrottslighet. Den medelstora staden kanske inte värderar sina problem med ungdomsbrottslighet lika högt med följderna att det inte prioriteras i resursfördelningen.

Det som alla i dessa intervjuer har som önskemål är att polisen ska vara närvarande och på något sätt vara aktiva i skolans verksamhet. Ju starkare band en människa har till sitt sociala nätverk desto färre brottsliga handlingar begår hon, enligt sociala-band teorin. Om man tolkar läroplanen, Lpo 94, så ska alla som jobbar inom skolan se, lyssna och bekräfta varje barn, stärka deras självbild och ge dem en tillit till deras egen förmåga, vilket är en bra grund att stå på om man ska se ur sociala-band teorins perspektiv. Låt polisen komma ut till skolan och gå runt, prata med och lyssna på eleverna, ge dem en identitet, ett ansikte på polisen. På så sätt kan man skapa band mellan eleverna och polisen som kan visa sig bli ovärderliga i det långa loppet.

Kritik mot samarbetet

Vi har hittills enbart tagit upp de positiva aspekterna av en god samverkan mellan polis och skola. Frågan är om man kan se några risker med denna samverkan. Ska man återkoppla till sociala-band teorin skulle man kunna se det som en risk att skolan genom sin samverkan med polisen kan bryta det band som kan finnas mellan skolans personal och elever. Det kan finnas en risk för att ungdomar som ligger i farozonen för ett brottsligt beteende inte känner sig välkomna i skolan om de upplever att polis och skola samverkar. Elever skulle kunna känna sig granskade och kontrollerade om polisen befinner sig i skolans miljö under skoltid. Det kan även finnas elever som har mycket dåliga erfarenheter av polisen genom sin uppväxt vilket kan leda till att dessa elever inte vill vistas i skolan samtidigt som polisen. Den kvinnliga läraren från skola A tog upp vikten av att hålla isär skola och polis, vilket innebar att hon inte ville ha polisen där utan en angiven orsak. Detta tolkar vi som att det inte enbart kan ses som positivt med polisens närvaro i skolans miljö.

Samverkan föräldrar och skola

Det som tydligt framkommer i litteraturen är att föräldrarna anses vara en mycket viktig faktor som har stor betydelse för att motverka ett brottsligt beteende. Detta tar både Ring, Lindström och Sarnecki upp. Sarnecki menar att skolan borde engagera sig mer för att diskutera ungdomars beteende, i och utanför skolan, med föräldrar. Hans förslag är att ordna gemensamma föräldraträffar för detta ändamål (1987 sid.180-181). Rektorn i skola A tar upp att deras föräldramöten i början av högstadieperioden fyller just denna funktion. Han ansåg att mötena gjorde föräldrarna medvetna om vilka regler som gällde för alla barn och kunde hjälpa föräldrarna i diskussioner med dessa. Det framkom även i intervjuerna med lärarna i skola B att de anser att föräldramöten kan ha denna funktion. Enligt Ring (1999) har föräldratillsynen en negativ effekt på kamrater med brottsligt inflytande och positiv effekt på skolprestationen. Teorin om sociala-band tar upp att ett av de viktigaste sociala banden är det till föräldrarna.

Enligt teorin beror skillnaden, i brott mellan individer, på att de är utsatta för olika hög grad av social kontroll från sina föräldrar (Ring 1999). Frågan är då om föräldramöten där man bestämmer gemensamma ordningsregler både i skola och på fritid kan stärka den sociala kontrollen från föräldrarnas sida? Även Lindström (1993) tar upp att föräldrarnas engagemang både på den individuella och på den sammanlagda skolnivån är viktig för att motverka utförandet av brottsliga handlingar. Det är med andra ord viktigt att skolan kan få föräldrar engagerade och inse vikten av att delta i skolaktiviteter. Vad som verkar vara ett gemensamt problem för skolorna är dock att det kan vara svårt att få föräldrar att engagera sig och komma på dessa träffar. Problemet verkar vara mer framträdande i skola B då både rektor och lärare säger att de upplever detta som ett bekymmer. Trots att de har försökt att locka dit föräldrar med olika teman på träffarna är resultatet svagt.

Teorin om sociala-band har fått kritik för att den lämnar frågan obesvarad om hur man ska skapa starka sociala band och hur man kan förändra dessa (Ring 1999). Det innebär att man inte kan stödja sig på teorin för att finna vägar för att stärka de sociala banden. Sarnecki ser skolan som det mest inflytelserika instrumentet som samhället har för att forma människors liv vilket man skulle kunna tolka som att skolan kan öka föräldrarnas sociala kontroll av sina barn. Trots att teorin lämnar frågan om hur man ska förändra eller skapa starka sociala band obesvarad kan man se skolan som det instrument som kan få funktionen att stärka eller förändra de sociala banden.

Kritik mot studiens resultat

Enligt Gustafsson m.fl. i *Vad är god forskningssed* ska man bedöma resultatets tillförlitlighet. ”I de flesta forskningstraditioner brukar man kräva en noggrann felanalys, eller åtminstone diskussion av tänkbara felkällor och andra förhållanden som kan påverka resultatets hållbarhet” (Gustafsson, Hermeren, Petersson 2004 sid.36). Vi anser att det är viktigt att kunna förhålla sig kritisk till sina egna resultat och försöker att ta upp några av de möjliga felkällor och förhållanden som kan tänkas påverka vår studies resultat.

En kvalitativ djup intervjustudie som vi har valt som metod för denna uppsats gör att man kan kritisera de resultat som vi har presenterat. Vårt resultat har visat att skola A har en större medvetenhet om det brottsförebyggande arbetet, ett väl fungerande samarbete med polis och en till synes effektiv strategi för att få till stånd en aktiv samverkan med föräldrar. Intervjuerna skilde sig åt mellan rektorerna i de båda skolorna då rektorn i skola A även begärde att ha med skolans socialpedagog. Detta skulle man kunna tolka som att de gemensamt stärkte sin och skolans position. Det finns alltid risk för i en intervjusituation att den intervjuade känner sig trängd och ifrågasatt av de frågor som ställs och intar en försvarsställning. I de flesta intervjuer var vi två personer som intervjuade en person förutom rektorn i skola A vilket man skulle kunna tolka som att vi hade ett maktövertag. Detta kan ha påverkat de svar som de intervjuade gav på de ställda frågorna. Det finns även en risk för i en intervju att de som har talets gåva, har lätt för att uttrycka sig och låter självsäker framkommer som personer som verkligen vet vad de talar om då de inte tvekar inför de ställda frågorna. Vi har givetvis varit tvungna att utgå ifrån att de svar som vi har fått har speglat verkligheten och inte varit friserade för att ge en positiv bild av respektive skola. Man skulle också kunna föra en diskussion om det finns skillnader mellan kvinnligt och manligt ledarskap som kan påverka de svar som rektorerna gav.

Slutdiskussion

Tidigare har vi redogjort för att begreppet skolkultur är komplext vilket har gjort att vi inte har valt att fråga de intervjuade om deras skolas skolkultur. Vi ansåg att för att få en trovärdig bild av skolkulturen i skolorna behövde man göra flera intervjuer och observationer under en längre period. Rektorn i skola A var den enda som själv tog upp vikten av att det brottsförebyggande arbetet sätter spår i skolkulturen. Han ansåg att alla på skolan var medvetna om sin roll som brottsförebyggare vilket också påverkade skolkulturen. Trots att resultatet med ett undantag inte tar upp skolkulturens betydelse anser vi att den har en så pass stor relevans att man bör ta upp den till diskussion.

Enligt litteraturen, och då framförallt Grosin (1989) och Sarnecki (1987), är skolkulturen viktig för att kunna motverka ett brottsligt beteende. När vi här använder begreppet skolkultur inkluderar det dels det pedagogiska och sociala klimat som Grosin tar upp men också Sarneckis mer generella term skolklimat. Grosin och Sarnecki tar upp att det skolklimat som lärare och skolläring skapar har betydelse för brottsbenägenheten.

Rektor i skola A ansåg att medvetenheten om den brottsförebyggande rollen av samtliga personal hade så stor betydelse att den satte spår i skolkulturen. På skola B ansåg rektorn att medvetenheten inte fanns hos personalen men existerade i skolkulturen trots att lärarna sa att de var i allra högsta grad medvetna om sin roll som brottsförebyggare. Skola A har ett annat förflutet än skola B vilket kan avspeglade sig i skolkulturen. Skola A har, som tidigare nämnt, ett problemtyngt förflutet med hög brottslighet som man under ett antal år aktivt har arbetat med för att förbättra med ett lyckat resultat både enligt rektorn själv och den statistik som skolverket har på avgångsbetyg i årskurs nio. Skola B:s högstadium är nybyggt och har enbart funnits i två år. Eleverna gick förut på en annan skola tillsammans med elever från ett annat område. Det byggdes två nya högstadieskolor och den äldre skolans elever delades upp beroende på vilket område de tillhörde. Trots att många lärare är samma från den äldre skolan, så är situationen ny, vilket kan innebära att man inte har hunnit få en gemensam skolkultur som är tydligt framträdande. Skola B har inte heller de erfarenheter som skola A har efter att ha arbetat sig upp från ett problemtyngt förflutet som kan ha svetsat samman skolans personal.

Grosin (1989) tar upp att forskning har visat att det pedagogiska klimatet i skolan och att lärarna samarbetar både med planeringsarbete och gemensamma ordningsregler har betydelse för brottsbenägenheten. Detta bör innebära att det är skolans ledning som har huvudansvaret i att skapa en skolkultur som är brottsförebyggande genom att ge förutsättningar för sådana arbetsformer som gör detta möjligt för lärarna. Vi anser att det är viktigt för att kunna få en skolkultur som är brottsförebyggande att man skapar gemensamma ordningsregler som alla på skolan ska vara medvetna om. Även konsekvenserna av att bryta mot dessa måste vara gemensamma för hela skolan och att alla vet vilka regler som gäller inklusive föräldrar. Sarnecki (1987) menar att skolklimatet delvis består av lärarnas förmåga att förmedla det vuxna samhällets normer och värderingar. Detta anser vi är av betydelse för att motverka att det bildas grupperingar av elever som medvetet väljer att förkasta de normer och värderingar som kännetecknar det vuxna samhället. Frågan är däremot hur man som lärare ska göra för att kunna bedömas ha en god förmåga att förmedla detta. Vi anser att skolkulturen återigen är viktig för att göra detta möjligt. Alla lärare har inte samma förmåga att förmedla men om samtliga lärare i olika ämnen har detta som en grund i sin undervisning kan resultatet av

helheten bli framgångsrikt. Utifrån resultatet kan man tydligt se att de intervjuade anser att skolan ska spegla samhället vilket kan tolkas som att de aktivt arbetar med att förmedla samhällets normer och värderingar.

Polisens roll i skolan kan ses som en komplettering av att förmedla samhällets normer och värderingar men man kan även se behovet av polisen i skolan som ett misslyckande för skolan att själva klara av uppgiften. Uppsatsens resultat har visat att frågan om polisens roll och närvaro i skolan är mycket komplex. De intervjuade var överens om att de ville ha en utökad samverkan med polisen men inte hur denna skulle gå till. I inledningen tog vi upp en artikel som tar upp problematiken med att ungdomar inte har någon respekt för polisen (*GP* 10/12 2006). Genom att polisen finns i miljöer där ungdomar vistas kan de skapa förtroende och respekt för samhällets regler och normer men också för polisens egen identitet. Detta skulle vara ett sätt att kunna stärka det sociala bandet mellan samhälle och ungdomar. Polisens närvaro i skolan kan däremot aldrig frånta skolan ansvaret att förmedla det vuxna samhällets regler och normer. Vi kan inte utläsa från resultatet om de intervjuade ansåg att behovet av polisen i skolan skulle tyda på ett misslyckande från deras del. Polisens roll sågs mer som en förstärkning av ett redan förmedlat budskap. Väljer man att se behovet av polisen i skolan som ett misslyckande för skolan kan det finnas en risk att det kan bli ett mätinstrument för allmänheten om skolan är framgångsrik eller inte med den eventuella följden att skolan väljer att inte vilja ha en samverkan med polisen.

Det är tydligt i uppsatsen att polisens roll i skolverksamheten dels är önskvärd men också ses som direkt brottsförebyggande. Vi har tidigare tagit upp betydelsen av att skapa sociala band mellan samhället och ungdomar och att polisens närvaro i skolan skulle kunna vara en effektiv strategi för att uppnå detta. Men vi anser att det är viktigt att också ta upp de eventuella negativa konsekvenser som kan finnas som ett utökat samarbete med polisen kan medföra. Genom att vara medveten om dessa får man göra en bedömning om de positiva konsekvenserna verkligen överväger de negativa. Polisens närvaro i skolan skulle kunna få negativa konsekvenser då det sociala bandet kan brytas mellan skola och den elev som av olika anledningar kan se polisen som en fiende. De elever som tillhör denna grupp kanske då väljer att inte komma till skolan. Frågan är om de sociala band som polisen kan skapa genom sin närvaro i skolan kan uppväga den eventuella risk som finns att någon eller några elever mår dåligt av deras närvaro med faran för skolk som följd. Skulle antalet elever som skolkar öka på grund av polisens närvaro i skolan är det en viktig faktor att ta hänsyn till då skolk ofta kan relateras till ett brottsligt beteende.

Enligt den statistik som Sarnecki tar upp visar den att en avsevärd mängd brott som grundskoleelever utför görs under skoltid mellan kl.8 och kl.16, alltså av elever som skolkar. Han tillägger att det antagligen är många brott som görs från det att skolan slutar till det att föräldrarna kommer hem. Denna kritiska period i ungdomars vardag kännetecknas av att ingen vuxen har ansvar för dem utan de umgås med sina skolkamrater. Statistiken visar att brottsaktiviteten är mindre under skollediga dagar och de sommarmånader som inkluderar sommarlovet. Sarneckis slutsats är att detta beror på att föräldrarna har en ökad kontroll då de är lediga och att de etablerade brottsliga gängstrukturerna löses upp då många reser bort.

Sarnecki tar upp att resultatet av att ungdomar gör brottsliga handlingar på skoltid aktualiserar frågan om närvarokontroller och uppföljning av skolk. Sambandet mellan skolk och kriminalitet är något som de intervjuade var mycket medvetna om. Resultatet visar att skolorna aktivt försöker att motverka detta med syfte att minska risken för brottsliga handlingar hos eleverna. Skola A hade utformat ett system med kamratstödare som skulle

säga till om de såg några elever hamna utanför. De ansåg att utanförskap var en stor bidragande faktor till skolk som kunde leda vidare till brottsliga handlingar. De försökte också att ha täta kontakter med föräldrar om en elev började skolka. Skola B har, även de, samma utgångspunkt, att kontakta föräldrarna om en elev börjar skolka. De ansåg detta som mycket viktigt och upplevde att det oftast hade ett positivt resultat. Skolan hade också ett resursteam som kunde gå in och stötta eleven om föräldrakontakten misslyckades. Vi ser här ett tydligt exempel på att föräldrakontakten är viktig för att få ett lyckat resultat. Är kontakten dålig mellan elev och förälder minskar möjligheten att kunna påverka och förändra avvikande beteende. Man skulle också kunna tolka det som att de sociala banden mellan skola och föräldrar är mycket viktiga för att ha förutsättningar att påverka elever. Detta gör att skolan har en viktig roll i samhället, inte bara som brottsförebyggare utan även som en sociala band skapare då de har möjlighet att påverka föräldrar som därigenom kan påverka sina barn. Detta kan emellertid vara problematiskt då föräldrar själva kan ha mycket dåliga erfarenheter av skolan och inte vill ha kontakt. Skola B har här valt att använda sig av ett resursteam som får ta rollen av att representera föräldrar och skola så att eleven ska få en god kontakt med vuxna.

Sarnecki tar även upp frågan om hur skolpersonal tar hand om elever under skoltid då de har möjlighet att dra runt, vandalisera skolan och utföra brottsliga handlingar under håltimmar (1987 sid.115). Denna fråga är inte lätt att besvara och vi har inte, i resultatet, fått fram om skolorna konkret arbetar med detta. Rektor i skola B tog upp ett exempel i intervjun att deras högstadieskola som är nybyggd blev vandaliserad i början. Skolan bestämde då att under några veckor skulle eleverna själva få måla och göra om den delen i skolan som blivit förstörd. Detta innebar att när eleverna själva hade investerat tid och kraft på att göra fint i sin skola ökade trycket på alla elever att inte vandalisera skolan.¹ Detta skulle man kunna se som ett försök att minska vandalisering genom att göra alla elever ansvariga för miljön i skolan. Vi tror att det är en viktig brottsförebyggande åtgärd i skolan att försöka få elever att känna ett gemensamt ansvar för sin skolmiljö. Man kan även se det som att skolan stärker de sociala banden med eleverna om de låter eleverna få ta ansvar och vara delaktiga i den miljö som de faktiskt spenderar cirka hälften av årets alla dagar i.

Det är allt fler skolor som väljer att investera i kameraövervakning både i de allmänna utrymmena men också på skolgården. Skola A har satt upp bevakningskameror och anser att detta är brottsförebyggande. Man kan se övervakningskamerorna som ett svar på Sarneckis fråga om vad skolpersonalen gör när elever har möjlighet att vandalisera skolan under skoltid. I längden blir det billigare för skolan att ha övervakningskameror istället för personal som ska "vakta" skolans utrymmen för att minska vandalisering. Men trots att övervakningskamerorna anses vara effektiva brottsförebyggare och ekonomiskt försvarbara kan de aldrig ersätta skapandet av sociala band som enbart den mänskliga kontakten ger. Detta kan man knyta till diskussionen om polisens närvaro i skolan. Om polisen får en patrullerande och övervakande roll i skolan som går ut på att identifiera potentiella brottslingar fyller det i princip samma funktion som övervakningskameror. Samverkan måste ha en grund i att skapa en jämlik mänsklig kontakt som förstärker de sociala banden och inte försvagar eller bryter dem.

Läraren har en mycket viktig roll i att förstärka de sociala banden mellan skola, samhälle och ungdomar. Studiens relevans för läraryrket är att dels försöka visa vilken betydelse man har som lärare men också att visa det komplexa i yrket. Vi tror det är viktigt att man som lärare är medveten om problemen med ungdomsbrottslighet och inser hur viktig man är för att kunna förhindra att ungdomar utvecklar ett brottsligt beteende och att detta gäller lärare i alla

¹ Denna del av intervjun finns inte med i resultat delen då vi valde att i vissa fall korta ner den.

ålderskategorier. Som enskild lärare har man en viss betydelse men vi anser framförallt att skolkulturen är den faktor som kan ha mest inflytande på att förhindra framtida brottslighet. Under rubriken skolans uppdrag i Lpo 94 står det att ”Skolan skall därvid vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling” (Lärarnas handbok sid. 11). Detta innebär, som studien har visat, att skolan måste, förutom familjen, ses som den mest inflytelserika samhällsinstitution som har bäst möjlighet att motverka ett kriminellt beteende.

Sammanfattning

Uppsatsen tar upp betydelsen av samverkan mellan skolledning, lärare, polis och familj. Det har tydligt framkommit att denna samverkan ser olika ut mellan skolorna men också att vissa synsätt och värderingar är liknande. Samverkan mellan skola och polis skiljer sig åt betydligt då den ena skolan har en aktiv samverkan medan den andra skolan i dagsläget inte har det, men har det som önskemål. Samverkan mellan skola och familj i brottsförebyggande syfte skiljer sig också åt mellan skolorna. Skola A upplever att de har hög närvaro på sina föräldraträffar där de diskuterar bland annat gemensamma regler både inom och utom skolan. Skola B upplevde att de hade dålig uppslutning på sina föräldraträffar trots aktiva försök till engagemang. Detta resultat visar att skolorna verkligen vill engagera föräldrar och att de insåg betydelsen av deras samverkan men resultatet skiljer sig ändå åt mellan skolorna. Vi har haft svårt att utläsa utifrån intervjuerna varför denna skillnad finns. Det kan vara många faktorer som spelar in såsom skolkulturer där vissa skolor kan ha en sådan kultur vilket gör att deras strategier är mer framgångsrika och indirekt påverkar en föräldrakultur som skapar engagemang.

De faktorer som skolorna mest koncentrerar sig på i brottsförebyggande syfte var skolket. Skolorna och de teorier som vi presenterar visar att skolket har samband med ett brottsligt beteende. I bägge skolorna jobbade man aktivt för att stävja skolket och för att komma tillrätta med de problem som möjligtvis ligger bakom. Resultatet visar att en av de intervjuade tar upp skolkulturer som en brottsförebyggande faktor. Forskningsläget tar även upp detta perspektiv men som tidigare nämnt är vår studie för begränsad för att kunna ge en korrekt bild av de undersökta skolornas skolkulturer. Det som är intressant är att samtliga tar upp att det är viktigt både ur brottsförebyggandes syfte, trygghet i skolan och för att spegla samhället att man anmäler alla brott som sker i skolan även de som beräknas som mindre grova. Detta motsäger forskningsläget som tar upp att skolor har en tendens att vilja lösa problemen själva vilket kan bero på flera faktorer. Det är tydligt att det har skett en förändring både i skolan och hos polisen. Denna studie baseras enbart på två skolor så det är svårt att kunna dra generella slutsatser men de intervjuade poliserna gav ändå en vink om att det har skett en förändring i samhället.

Vår studie har visat att det råder en samstämmighet om den brottsförebyggande rollen. Medvetenheten var mycket tydlig i skolorna och det förebyggande arbetet ingick som en del av läroplanen. Detta motsäger forskningsläget som bland annat tar upp problematiken med att skolorna inte ser sig som brottsförebyggare. Detta kan bero på att det har skett en förändring sedan litteraturen skrevs och att skolorna idag har som mål att spegla samhället i övrigt. Frågan är vad den brottsförebyggande rollen innebär i verkligheten? Utifrån resultatet tolkar vi att det framförallt är att fostra demokratiska medborgare.

Studiens relevans för läraryrket är att visa på vilken betydelsefull roll man har som personal inom en skola, inte bara en undervisande roll, den tanken är förlegad, utan även rollen som kurator, administratör och ibland till och med mamma eller pappa m.fl. Elever spenderar nästan hälften av sin tid i skolan vilket innebär att skolan får ta en stor del av att fostra och socialisera elever in i samhällets lagar och normer.

Fortsatta studier

Detta är enbart en explorativ studie vilket innebär att det kan ses som en förstudie till ett mer omfattande arbete. Vi har under arbetets gång fått en allt större förståelse för hur komplex problematiken är rörande samverkan mellan de olika samhällsliga instanserna och de perspektiv som finns rörande skolan som en brottsförebyggande instans. Det hade varit mycket intressant att utvidga studien till att, förutom fler intervjuer inom de berörda skolorna, även omfatta skolor med andra upptagningsområden såsom rena villaområden. Det skulle även vara intressant att göra en jämförelse utifrån vårt syfte och frågeställningar mellan kommunala skolor och friskolor.

Ett annat uppslag på fortsatta studier är att få göra en undersökning mellan friskolor med olika inriktningar som till exempel de som har en religiös grund eller annan pedagogisk inriktning som Montessori eller Waldorfskolor. Vilka erfarenheter har de av ungdomsbrottslighet? Hur ställer sig deras ledning och personal till att identifieras som brottsförebyggare och hur ser de på en aktiv samverkan mellan skola och polis? Kan det finnas en risk att friskolor i större utsträckning inte väljer att anmäla brottsliga handlingar då de är mer beroende av att elever väljer att gå där än kommunala skolor? Vi har inte kunnat finna någon litteratur som tar upp dessa frågeställningar vilket gör det intressant och betydelsefullt att ta upp i fortsatta studier.

Ett annat perspektiv man kan ta är om och hur mycket skolkulturen spelar in på det brottsförebyggande arbetet. Detta är ett ämne som kan studeras under en långvarig tid då man måste uppleva skolkulturen på plats för att få en insyn i hur det går till på en viss skola.

Litteraturlista

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj. (1994). *Tolkning och reflektion*.
Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Gunnar, Bennich-Björkman, Li, Johansson, Eva, Persson, Anders. (2003).
”Skolkulturer”. I Persson Anders (Red.), *Skolkulturer*.
Lund: Studentlitteratur.

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*.
Lund: Studentlitteratur.

Bolmstedt, Åsa.(2007) Betatrice Ask: ”Vill ha smartare straff”. *Apropå*. (2007:1).
www.bra.se

Bäckström, Johanna. (2006) ”Ungdomspoliserna används till annat”. (2006-12-10)
Göteborgs Posten.

Gilje, Nils & Grimen. Harald. (2004) *Samhällsvetenskapens förutsättningar*.
Göteborg: Bokförlaget Daidalos.

Grosin, Lennart.(1989). ”Är framgångsrika skolor brottsförebyggande?” I Gummesson, Margit & Alexandersson, Lars (Red.), *Brottsförebyggande arbete i skolan – några forskningsrön.*

Brå-rapport (1989:2) Allmänna Förlaget.

Gustafsson, Bengt, Hermeren, Göran, Petersson, Bo. (2004). *Vad är god forskningssed? Synpunkter, riktlinjer och exempel.*

Stockholm: Vetenskapsrådet.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn. (1991). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder.*

Lund: Studentlitteratur.

Knutsson, Johannes.(1989). ”Stämplingsteori”. I Gummesson, Margit & Alexandersson, Lars (Red.), *Brottsförebyggande arbete i skolan – några forskningsrön.*

Brå-rapport (1989:2), Allmänna förlaget.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.*

Lund: Studentlitteratur.

Lindström, Peter. (1993). *School and Delinquency in a Contextual Perspective.*

Stockholm: Produktion Kommentus. Brottsförebyggande rådet.

Läraryrket. (2001) *Lärarnas handbok.*

Solna: Tryckindustri Information.

Patel, Runa & Davidson, Bo. (1994). *Forskningsmetodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning.*

Lund: Studentlitteratur.

Ring, Jonas. (1999). *Hem och Skola, Kamrater och Brott.*

Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.

Sarnecki, Jerzy. (1987). *Skolan och Brottsligheten.*

Stockholm: Carlsson Bokförlag.

SOU. (1994:4). Forskarens Etik, Codex – regler och riktlinjer för forskning

<http://.codex.vr.se>

Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik.*

Lund: Studentlitteratur.

Sveriges Rikes Lag. (2003).

Norstedts Juridik.

Trost, Jan. (1993). *Kvalitativa Intervjuer.*

Lund: Studentlitteratur.

